دنجات اوکامیابی لیاره

دعلم او فلسفی له پلوه !

Ketabton.com

دوکتورمحمد سعید « سعید افغاني »

مهتمم : امین الدین سعیدی «سعید افغانی »

دوهم چاپ

دحق د لارې کلتوري مرکز

جرمني ـ د ۱۳۹۵ هجري شمسي کال د حمل ـ ورى میاشت

۲۰۱۷ زیږدیزکال د اپریل میاشت (©)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه

الحمد لله و کفی و الصلوة والسلام علی عباده الذین اصطفی اما بعد:
گرانو ورونو ،خویندواوعزیزانو زه محمد سعید « سعید افغانی» د مولنا عبد المجید «صافی » ځوی دافغانستان د مشرقي د لغمان د عمرزایو په علاقه کې د خیر آباد په کلي کښې ځیږیدلی اوسیدونکی یم.
زه پدی پوهیږم چه تاسو په ما ډیر حقوق لری او خپل مسئوولیت تریوی اندازی پیژنم.
زه مقریم ما په خپل حیات کښې داسې یوڅه خدمت ونه کړای شو چه هغه د ستاسو د حقوقو د اداء په حساب کې متناسب وشمېرل شي.
هو: زه مقریم چه قاصر یم مگر په دې فکر کښې اوس دی پړاو او مرحلې ته رسیدلای یم چه قلم را اخلم د حکمت، اخلاقو او علومود تأریخ د موثوقو کتابو مطالعی څخه وروسته د فکر او تعقل ځېنې څه لیکم او په ضمن کښې یو څه خپلې تجربې او معلومات او ارزونې هم پری زیاتوم اودرسره شریکوم.
زه پدې کتاب کښې غواړم چه د روحي او نفسي مهمو امراضوعلاج او اجتماعي لیاربښونې راټولې کړم. د دې امراضو علل او مناشي پیدا او بیا د هغی په مناسبت د مرض معالجه وښیم مقصد مې په کښې همغه دی چه گوندې که یو څه په خدمت کښې حساب شي. که څه هم په هر شي کښې ښه نیت د ثواب موجب گرځي، او د نیت برابرول گران کار دی لیکن زه د قادر او مقتدر ذات ځېنې ددې التماس کوم چه د کتاب د ښه والی په آثر زما په نیت کښې څه غل او غش که وي په خپل فضل او کرم ئې سره د نورو ټولو گناهونو عفوه کړي.

هیله لرم چه د دې کتاب په واسطی د ټول بشر او علی الخصوص افغانستان ته زیات خیرونه ورسوي او د ملت په کته ئی تمام کړي.
زه پدی وسیله دالله پاک ځېنی داهم غواړم او استدعا لرم چه قول مو دعمل سره برابر ، پوهان مود نا پوهان مربي اونا پوهانو مود پوهانو مطیع او فرمان قبلونکي وکرځوي. او په ښه کار او عمل مود دنیا او د آخرت دسعادت لو یو مراتبو ته ورسوي.

آمین یارب العلمین

الهي: ته مو په دغه خیر کار کی کامیاب اوموافق او زموږ د ژوند روانه قافله پوره تر مطلبه ورسوې.

دکتور محمد سعید « سعید افغاني»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بشر سعادت په څه کې دی؟

ګران لوستونکي به د دې پوښتنې د ځواب د پاره هریو ځانله څه په خیال کښې لري.
هو: د پوهانو فکر یو وخت داسې مرتبې ته رسیږي چه واړه واړه شیانو ته اهمیت نه ورکوي او په تدریجي صورت سره د کور ځینې کلي ته اود کلي ځینې قرئې ته اود قرئې ځینې علاقې ته او د علاقې ځینی سمت ته اود سمت ځینې مملکت او وطن ته اود وطن ځینې نړۍ او دنیا ته د فکر وړانګې او پلوشې خپروي او د دنیا اصلاح، اتحاد، ترقي او آرامي د نظر لاندې راولي. دارنګه افکار د هغو اشخاصو په نصیب کیږي کوم چه د دوی اصلاحي سیر او حرکت ځینې د ښې تربیې په مرسته مخ په انسانیت روان وي.
په یاد لرئ کوم هغه وطن ،ټولنه او جامعه چه هلته پوهان خپل مسئولیت پیژني په داسې ټولنه، جامعه او وطن کښې خلک ډیر د روښانه احساساتو خاوندان وي، دعمل اوعامل اساس او بنیاد ئې او د حیات او ژوند ثانئ او دقیقې ئې ټول داصلاحي افکارو او د بشرد سعادت د تارونو ځینې پوده او تنسته سازوي.
شک نه شته چه که نن په دنیا کې له یوې خوا سخت زور او ظلم د سیاست په طلسمي پرده کښې رنګا رنګ چلونه او چا نسونه روان دي لیکن له بلې خوا آه او فریادونه شته او د بشر د حقوقو او د آزادی، آرامی او سعادت د پاره ئې خبرې اترې اوریدل کیږي.
که څه هم په زړونو کښې به هر څه وي او افکار به د حرص به مرض علیل وي، لیکن حقیقت دا دی چه ځینې خلک د بشر د سعادت آوازونه هم پورته کوي او داهم ده چه په دې آوازونو کښې د دنیا مصلح سیاسیون تبصرې کوي او په تبصرو سره پوشیده او مرموزه اسرار او اعراض کشفوي او وائي چه په دا خبرې کښې دا مقصد دی او په دا کښې دا. باید ووایم چه نن په دنیا کښې له یوې خوا سخت روحي امراض او اجتماعی مفاسد لیدل کیږي او له بلې خوا د پوهانو هلې او ځلې قابل ترحم معلومیږي.
بیا هم نا امیدي په کار نده او دومره باید مأیوسه نشو چه د بشر د سعادت د پاره به هیڅ نکړو او دا ځکه چه قدرت د هر انسان به خټه او سرشت کښې متضادې قواوې تخلیق کړې دي.
هو! بخل، حسد، حرص، کینه ، ظلم، تعدي، غدر، خیانت او داسې نور علمي، اخلاقي، اجتماعي، ادبي، او سیاسي مفاسد او خطاوې که د حضرت انسان ځینې ترشح او بروز کوي، لکن رښتیا خبره داده چه په همدا انسان کښې دا ځواک، قوت، طاقت او صفت هم شته چه د عاجزانو سره مرسته کوي او دخپل لاس کټه او حاصل د خلکو په رفاه او آسایش کښې مصرفوي او د خلکو د خطاوو ځینی عفوه لري او دعفوې ځینې وروسته بیا په صاف زړه محبت او خدمت کوي.
همدا انسان دی چه د انسان د پاره ئې علمي، اخلاقي، اجتماعي، ادبي او سیاسي لیارې او پانګې پیدا کړي او د تمدن او د اجتماع په برکت ئې انسان د وحشت او بربریت ځینې خلاص او په علمي، فني، زراعتي او اقتصادي چار و سره ئې د حیات په مستریحو مراحلو او مراتبو پوه او خبر کړو.
مقصد دا چه که څه هم په انسان کښې منفي قواوې شته او دا منفي قواوې کله شدت او غلیان

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري او د دنيا هوا تاريکوي، ليکن د انسان سره لکه چه مخکې مو وويلې، دا قوت او طاقت هم شته چه د مثبتو قواو په برکت د حيات فضاء صافوي او د بشر د سعادت د پاره خدمت کوي.

زما په عقيده چې دبشر حقيقي سعادت به هلته حاصل شي چې ماديت او روحانيت تعادلي رنګ قبول کړي.

ځکه دا فکر غلطه دی چې دنيا يوازې د ماديت په اساس قائمه ده او هرڅه به په همدې کښې دي چه مادي شيان لوړ شي. همدا رنګه دا هم صحيح نه ده چه په د نيا کښې به يوازې روحانيت د حيات اساس وي نه بلکه بايد دا دواړه په تعادل سره صورت او اساس پيدا کړي.

نو پدې اساس د دنيا پوهان دې د ماديت او روحانيت د تعادل د پاره خدمت وکړي او د روحي او نفسي مهمو امراضو دې په ښه شان سره علاج او اجتماعي ليارښوني وکړي.

د قهر او غضب علاج:

ځنکه چه ليدل کيږي د دنيا اکثري بې نظمی د قهر او غصې اثرات دي. نو ځکه د هرڅه نه اول د قهر او غصې اساسي چاره په کارده.

قهر او غضب يو داسی نفساني کيفيت او مرض دی چه په داسې وقت کښې روح او د بدن حيواني قواوې له دننه وجود څخه بيرون خوا ته دوتلو حرکت او فعاليت او جديت کوي او د دې رنځ او مرض سبب او علت د هغه انتقام اخستلو حس دې چه په مغز و کښې د کومې موجبې له اثره پيدا شوای دی او کله چه دا قسم حرکت او فعاليت زيات قوت او شدت مونده کړي نو پداسې وخت کښې دماغ او عصاب چه د نفساني روح د تک او راتک ځای دی ديو تاريک او مظلم دود څخه ډک شي او د دغه دود دتاريکی له امله د عقل نور په پرده کښې واقع شي ترڅو د فعاليت او لیارښووني څخه ولويږي. بايد ووايو چه د غضب د آخري مرحلې علاج مشکل ښکاري ځکه که هر څومره نصيحت او منت وشي هغو مره د غضب اور په اشتعال او لمبو راځي مګر دومره کيدلای شي که غضب ناک سړی په دا وخت کښې خپلې وضعی ته تغير ورکړي يعني ناستې څخه ولاړ ته او د ولاړ څخه ناستې خواته انتقال وکړي نو د غضب شدت اوتيزی به يی څه لږشي.

وايي:

که دغضب په وخت کښې سړی يخې اوبه وسکي او يا ويده شي غضب به ئې تخفيف پيدا کړي.

دا بايد په يادولرو چه مزاجونه د غضب په وخت کښې په څلور ډوله دي.

1- ځينی مزاجونه کبريتي صفت لري چه د لږ څه واقعي په اثر اور اخلي.

2- ځينې بيا د وچ لرګيو په شاني په اشتعال کښې د کبريت څخه بطي وي.

3- ځينې د غوړيو غوندې چه اول اور نه اخلي او که اخلي نو بيا لمبې وهي.

4- ځينې خلک بيا په ډيرې سختی قار کيږي او چه په قار شي نوبيا بالکل انفلاق کوي.

همدا وجه ده چه د غضب د څلورم قسم څخه رسول اکرم صلی الله عليه وسلم خلک ويرولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. فرما يي « اياكم و غضب الحليم » دحليم سړي د قهر ځېني وويريږي.
په حديث شريف کښې راغلي چه بنی آدمان په غضب کښې څلور طبقې دي.
1- ځغرده په قاريږي او ځغرده د قهر ځېني کرځي.
2- وروسته په قاريږي او ځغرده منحرف کيږي.
3- وروسته په قاريږي او وروسته د قهر ځېني اوړي.
4- ځغرده په قاريږي او ډير وروسته د قار ځېني خلاصيږي.
بهتر خلک هغه کسان دي چه د دوهم قسم ځېني وي او بد ترين د خلکو هغه خلک دي چه د آخر قسم ځېني وي.

امام غزالي رحمت الله عليه فرمايي:

د دی له امله چه غضب داعتدال دحد ځېني سړی باسي نوځکه د قدرت خاوند ته په کار ده چه غضب په وخت کي دې په چا د عقوبت او امر نه صادروي. او داځکه نه چه د غضب په اثر د عدالت د اندازی ځېني تجاوز وکړي همداوجه وه چه اميرالمؤمنين حضرت عمر بن خطاب (رض) يو ورځی يو مست په مسکراتو نيشه سړی وليد. وې غوښتل چه په درو ئې ووهي مگر هغه چه دا وضعيت حس کړو نو په کنځلو ئې پيل وکړه همغه وه چه حضرت عمر فاروق (رض) ورته سزا ورنه کړه. وې ويلي زه ده په قهر او غضب راوستلم نو که په درو ئې ووهم، احتمال لري چه د قهر او غضب له امله به ئې ووهم، نه د خدای لپاره.
يو ورځ کوم مجرم سړي د حضرت عمر بن عبدالعزيز رحمت الله عليه په حضور د بې ادبی په قواره خبري وکړې. عمر بن عبدالعزيز وويلي که په قهر کړای دې نه وای، نو په عقاب کړاې به مې وې.
اوس به رايشو ديته چه غضب او قهر د اسبابو او عللو له مخو تحليل کړو ترڅو د هرسبب په مناسبت علاج و اصلاحات وشي.

ځنکه چه ليدل کيږي د غضب اسباب لس دي:

(۱) خپل ځان ليدل
(۲) فخر کول
(۳) په خبرو کښې تيزي
(۴) په خبره کښې ټينګيدل او مخالفت
(۵) ټوکي
(۶) تکبر
(۷) استهزاء او پر بل خندل
(۸) غدر او خيانت
(۹) دانتقام په صورت کښې ظلم کول
(۱۰) بنو شيا نو پسي افراطي هڅه.
او کوم هغه عواقب چه د غضب څخه وروسته پيدا کيږي اوه دي.
(1) پښېماني

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲) د انتقام او بدلي اخستلو ځېني ويره چه يا به ئې په دنيا اخلي او يا به ئې په آخرت کښې
(۳) د دوستانو دښمني
(۴) د اراذلو استهزاء
(۵) د دښمنانو خوښي
(۶) د قهر ځيني وروسته د مزاج تغير
(۷) د غضب په حالت کښې درد او تکليف

حقيقت دا دی چه غضب د يو ساعت ليونتوب دی.

حکماء وائي د غضب ناکو خلکو مزاج د اعتدال ځني زيات حرارت خوا ته مايل وي او که دا قسم مزاج دوام وکړي نو يو قسم جنون ترې پيښيږي چه هغه ته د اطباء و په اصطلاح کښې **سبعي** (د درنده ګانو) جنون وائي.

حضرت علي کرم الله وجهه فرمائي تيزي (يعني غضب) د جنون له اقسامو ځېني ده که غضب ناکه سړی پښيمانه نه شي حتماً به دا جنون محکم شوای وي او د زيات غضب په اثر داسي هم کيږي چه کله روح د انقباض په اثر باندې سخت حرکت کوي او پدې اثر احتمال لري زړه چه د حيواني روح منبع دی خالي پاتې شي او کوم هغه روح چه زړه ځېني اعضاو ته رسيږي او په هغه سره د انسان نورم راځي، قطع کيږي او داسي هم کله کيږي چه د غضب د حرارت به اثر د روح جوهر سوزي او يو ناڅاپه سړی مري.

او کله داسي هم کيږي چه کوم هغه اخلاطه چه د بدن د قوام د پاره زيات ضرورت لري وسوزي او رديه امراض ترينه پيداشي او دوخت په تيريدو دهلاکت موجب ګرځي.

بايد ومنو چه د غضب مرض سخت مرض دی نو ځکه کله چه حضرت ابو هريره رضی الله تعالی عنه د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم ځېنی د نصيحت غوښتنه وکړه:

رسول صلی الله عليه وسلم په درې واری وويل چه د غضب ځېني ځان وساتي.

د صحابه وځېني يو د حضرت محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم حضور ته راغی، پوښتنه ئې وکړه چه دين څه شی دی:

رسول صلی الله عليه وسلم ورته په ځواب کښې و فرمايل چه دين ښه خوی دی. دا سړي بيا د رسول الله صلی الله وسلم ښي خواته راغی او همدا پوښتنه ئې وکړه. حضرت محمد صلی الله عليه وسلم ورته همدا ځواب وويلي. په بل کرت دی د رسول صلی الله عليه وسلم د چپ پلوه راغی او همدا پوشتنه وکړه او همدا جواب ئي واوريد.

په څلورم کرته د رسول صلی الله عليه وسلم د وروسته ځېنی راغی او پوښتنه ئې وکړه چه دين څه شی دی؟ رسول صلی الله عليه وسلم مخ ور وا ړولو او وې ويلې نه پوهيږي؟ دين دا دی چه په غضب او قهر نه شي.

په قرآن پاک کښې راغلي: **« والکاظمين الغيظو العافين عن الناس »** د خلکونه غضب علاج لکه د نورو امراضو په شاني د اسبابو په دفع کولو او محوه کولو راځي نوځکه دا دی چه مونږ لاندې دول د مخکينيو لسو اسبابو په قلع او قمع کښې په ښکاره او واضح ډول بيان ته ادامه ورکوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

1 - که غضب د خپل ځان د لیدلو ځني وي یعني دا چه سړیته خپل ځان مجمع د فضائلو ښکاره شي او د نور چا اوصاف او محا مد ئي « نیک خصلتونه » هیڅ په نظر ورنه شي نو علامه به ئي دا وي چه دا رنګ خلک په خپل ځان په ماحول کښي مستغرق وي او چه لږ څوک د ده رضا ځېنی تخلف وکړي په قهر او غضب کیږي به.

ددا ډول او قسم روحي مرض د پاره پوهانو په دا ډول علاج ښودلای دی. دا رنګه خلک دي لطفاً زغرده خپلو معائبو او نواقصو ته ځیرشي او لږ دا په فکر کښي راولي چي هیڅوک د نواقصو ځني خالي نه دي او انسان د نقصان ځېني مخلص نه لري. او همیش دي دا په فکر کښي راولي چه حکیم حقیقي یو زره د موجودا تو ځېني بې د کومي فائدي نه دي پیدا کړي او دا هر موجود چه مونږ ئي ګورود حکمت له امله پیدا شوي نو په دا وخت کښي به سړي ته دا په فکر کښي ورشي چه په هر موجود کښي یو کمال او حکمت شته دی چه په نورو کښي به شاید نوی. اویا به په نورونه پوره کیږي. هو د عالم په نظام کښي هر موجود د موجوداتو دخل لري.

۲- که غضب او قهر د فخر کولو ځېني پیدا شوي وي یعني دا چي سړی په خپل ځان باندي فخر کوی او ددي فخر سره چه څوک مصادم وکني نود غضب مواد ئي په جوش راشي په داسي وخت باید د ارنګه فکر وکړای شي چه پر دنیا فخر کول خو یا د مال او یا دجمال او یاد نسب او یا د جاه له امله وي او په داسي شیانو باندی فخر کول دعاقل او پوه سړي او انسان کار ندی ځکه چه مال نن شته او سبا نشته او هرڅوک ئې لري. جمال اوښایست خوهم باقی او دایم ندی ملکه د مزاج په بد لیدو او د مرض په عارض سره ډیر ښایسته رنګونه تور کودی ګرځي نسبت هم د فخر کولو لایق ندي ځکه:

هغه ناوی چه په ځان ښایسته نوي
څه په کار لري ښایست د مور اونیا

او که یو څوک داسي جناب ته چه یواځې په پلار او نیکه نازیږي ووائي: آشنا دا صفت خو د ستا صفت ندی دا خودي دپلار او نیکه صفت دی، نه پوهیږم به په جواب کښي څه ووائي او که فرضاً پلار او نیکه ئي حاضر شي او ووائي چه دا ځما صفت دی ستا صفت ندی، نو څوی به څه وکړي؟ او کیږي چي د ده د پلار او نیکه همځولي دده د پلار او نیکه ځېني هم په ښه اوصافو کښي زیات وي نو عاقل او پوه سړی ته هیڅ دا نه ښایي چه د بل چا په صفت ونازیږي بلکه که څوک واقعاً د فخر دعوه لري نو خپل ځان دي ښه کړي ځکه خپل لږ صفت د پلار او نیکه د ډیر صفت نه زیات قیمت لري. یو عربي شاعر وایي:

انا افتخرتُ باباء معنوا سلفا + قلناصدقت ولكن بئسما ولد وا

که ته په هغه پلرونو چه مخکي تیرشوي فخر کوې نو مونږ وایو چه رښتیا د ستا پلرونه ښه خلک وو لکن نا اهله یې ځیږ ولي دي.

حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فرمایي« **لاتأتونی بانسابکم و أتونی اعمالکم** » ماته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انسابو خپلو مه راځئ بلکه په اعمالو خپلو سره رايشئ. يعني زما په نزد د انسابو قيمت نشته بلکه داعمالو قيمت دي حضرت على كرم الله وجهه په يو قطعه شعر سره فرمايي:

انا ابن نفسى وكنيتى ادبى + من عجم كنت او من العرب
آن الفتى من يقول ها اناذ + ليس الفتى من يقول كان ابى

وايي زه ځوى د خپل ځان يم او كنيه زما ادب دى. فرق نه كوي كه د عربو ځېنى يم او كه عجمو او دا ځكه چه سړى هغه دى چه ووايي زه داسې او داسې يم. هو هغه سړى كامل ندى چه وايي پلار مې داسې او داسې.
حكايت دى چه د يونان كوم يو رئيس په يو غلام باندې فخر كولو غلام ورته وويلې چه كه دا فخر دې ددې ښو كاليو د اغستلو له امله وي نو دا صفت خو د كاليو دى د ستا نه دى. او كه په دا د سورلى چالاكو شيانو باندى فخر كوې دا صفت خو هم د ستا نشو او كه په خپلو پلرو باندې نازيږې نو د صفت وږخو دې پلرونه شول نه ته. يعنې په خپله كوم صفت نلرې او په تاكې دا ټول صفتونه د بل چا دي او كه پلرونه دى خپل صفتونه در نه واخلى په تا كى به څه پاتى شى؟
داوه د هغه چا علاج چه دفخر كولو په مرض مبتلا وى . او كه سره د دى دكوم سړى په خپل ځان باندى
د فخر كولو عادت ځنى زړه نه صبريږى نو دا دى هم واورى:
(كس نه گويد كه دوغ من ترش است) هو .
مشک آن است که خود ببويد + نه آنکه عطار گويد.
3- په خبرو كې تيزي لرل يعني دا چه سړى په خبرو كښې د مقابل او مخاطب د حقوقو مراعات نه ساتي او چه د مخاطب له خوا نه په نه منلو سره مخامخ شي نو د قهر او غضب تيل يې اور اخلي.
4- په خبرو كښې ټينګيدل يعني دا چه سړى په هره خبر كښى د لا نسلم په غوندى ناست وي او لكه د ژرې غوندې به حق او ناحق نښتى وي او چه څوک يې ښه استقبال ونكړي نو يو وار په غصه او عصبانيت پيل وكړي. ددې دواړو اسبابو علاج دادى چه سړى دې بايد په دا پوه شي چه دا ډول صفت او عادت د محبت او الفت سلسله قطع كولاى شي او قطع كوي او د وحدت او اتفاق انحلال راولي دا دواړه خصلته د انتظام د عالم د پاره مضر دي او زيات مفاسد لري.
سړى د هر چاپه انظاروكې مستبد او سر زورى معرفي كوي او هيڅ كله به په خپل مطلب نه بريالى كيږي. سړى بايد فكر وكړي چې خبرې او جنګ سره فرق لري او په خبرو كې مطابقت د مقتضى د حال سره ضروري ده. دغه خبره د پوهانو په نزد زيات قيمت لري.
هو خبره دا نده چې هر څه به سړى وايي خواه ومنل شوه او كه نه هو هرڅه ځانته ليارة لري او هر څه دپاره صورت په كاردى دا بده نده چې سړى په خبرو كې كله بل ته ځان تسليم كړي بلكه دا بده ده چې د خبرو ځنې خواشنى پيدا شي او بد تاثيروكړى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 - ټوقې کول يعني دا چې سړی په ټوقو او تقالو کې د حد څخه تجاوز وکړي او د ادب مراعات او روا او ناروا لحاظ ونه ساتي.
دا قِسم ټوقې بدې دي هو ټوقې چې په کې ناروا او تجاوز د اندازې څخه نوې بدې ندي.
ليکن داسې ټوقې چې سړی به په هيڅ شي بند او وازنوی بد عواقب لرى ډير کرته داسې پيښه شوې چې اول ټوقه وي بيا ټپاقه شي او يو تر بله سره لاسونه واچوي او دښمني ترې جوړې شي زه په دا کی زيات تجربه لرم او ډير داسې وقايع مې ليدلي چې دبيځايه ټوقو په اثر د مرګ او خون خونی صحنه جوړه شوی ده او لا ترننه پورې يې روغه نده موندلي.
ښه دا نو ولې او په څه نو بايد دا لازمه ده چې سړی څه د خولې څخه کاږې د عقل او فکر په سندان يې داسې وټکوي چې غل او غش هيڅ په کې پاتې نه شي هو زړه ته هر څه راځي او په فکر هرڅه تيريږي لکن هر څه د ويلو نه وي او نه هر څه د خوښی وړکرځي.
ټوقه خو سړی د دی د پاره کوي چې خپله او بل پرې خوښ شي نه دا چې دی او بل پرې خفه او ملول شي. که د سړي په ټوقوکې غرض دا وي چې خپله خوله وينجه کړي. نو د ټوقو د پاره حاجت نشته زما ورته اجازه ده چې هميش دې خوله وينجه ونيسي.
او که ټوقو کې مقصد دا وې چې دبل اوځان خسته توب او خفکان پرې لرې کړي نوبايد د بل دحقوقو مراعات او لحاظ په خاطر کې ولري داسې څه د عقل او فکر په قوت او لطافت سره ووايي چې د درد دواء او خسته توب يې په خوښی بدل شي.
ټوقې او مسخرې فرق لري لکن ځيني خلک د ټوقو په دعوا د ټوقو څخه مسخرې جوړوي او په مجلس کې ځينې خلک د مجلس د اشتراک ځينې پښيمانه کړي او ديته ئې اماده کړي که د طاقت او حوصلې څخه پوره شي نو بالمثل جواب ووايي او يا لړايې ترينه جوړه کړي او د خوند په شخوند بدل کاندي او يو دماتم اجتماع ترينه پيدا شي.
6 - تکبر يعني دا چې سړی په خوله ددې دعواء کوي چې زه د بل څخه زيات يم که څه هم په زړه کې ددې معتقد وی او که نه په ما بين د تکبر او ځان ليدلو کې (غضب) چې په اوله ماده کې تير شو فرق دادی چې په غضب کې سړی په دې عقيدې وی چه زه د بل څخه زيات يم او په تکبر کې دعوا وې که څه هم په زړه کې ددی عقيده ونه لري چې د بل څخه زيات يم د تکبر د دعواء مدعيان هرڅه غواړی چې د دوی په خوښه وشی نو چې يی طبعيت مراعات يی ونه شی بيا نو په غضب او قهر لاس پوری کړی. اولاً ځان هم ملامت نه حسابوي او بل که څه هم معصوم وی ملامت کني او دی ته فکر نکوی چې شيطان کبر وکړو چې په لعنت شو.
هو کبر د الله جل جلاله او د غني ذات صفت دی او بنده چې سراسر محتاج او حيران او فقير لاس په دوعا او تمنا دی ورته نه ښايي چې تکبر وکړي او ځان د بـل ورور او عزيز څخه لوړ وکني او د شيطان په صفت موصوف شي. په حديث قدسی کې راغلي:
عن أبي هريرة قال: قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم: «**الكبرياء ردائي ، والعظمة إزاري ، فمن نازعني واحداً منهما قذفته في النار**» (الحديث أصله في صحيح مسلم وأخرجه الإمام أحمد وأبو داود وابن ماجة وابن حبا نفي صحيحه وغيرهم صححه الألباني .

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله پاک فرمايي:
کبر يعنې غنا او بې پروايي زما څادر دی او عظمت زما پرتوک يعنې تاثير لاندې دي
څوک چې زما سره دا دواړه صفتو کې مقابله وکړي خپل اورته به ئي داخل کړم.
توبه نعوذبالله، الله پاک دې سړي ته ددې دواړه صفتو څخه نجات ورکړي. په حديث شريف
کې راغلي چې متکبر خلک به په ورځ د قيامت کې په صورت د وړو او ضعيفو ميږتنو
جمع کيږي.
7- استهزاء او په بل خندل يعنې دا چې سړيته د بل عزت په ذليله سترګه ښکاره شي او
په مجلس کې د هغه په حضور او يا بالغياب مسخرې ور پورې کوي. دا صفت اکثره د
هغه خلکو وظيفه ده چې خلک پرې خندوي او دا کار يو نوعه کمال خپل ګڼي او هميش په
دا وسيله سره غواړي چې د خلکو توجه ځانته جلب کړي چې د مقتدرو او دبډايانو الطاف
او پيرځوينه پرې وشي.
دا رنګه رذيل خوی له يوی خوا د بل خفکان موجب ګرځي او له بلې خوا که مقابل ورته
جواب ورکړي د ده دغضب او قهر عامل ګرځي.
دا رنګ خلک بايد فکر وکړي چې داسې اخلاق د انسان صفت او کمال نه کرځي. سړی بايد
چې په کمال او علم او فضل سره د خلکو په زړه کې ځان ځای کړي نه په مسخرو او
استهزاء سره او په علم او فضل او کمال او کار سره خپل رزق او روزی حاصله کړي نه
په دا قبيح صفت سره.
په حديث شريف کې راغلي چې په ورځ د قيامت کې به استهزاء کونکي دروازې د جنت ته
وغوښتل شي کله چې دوی هلته ورمنډې کړي. دروازې به پرې وتړل شي، بيا به د بلې
دروازې له خوا څخه وغوښتل شي، بيا چې هلته ورمنډې کړي، هغه به هم پرې وتړل شي
په همدا قسم سره به په دوی په صورت د استهزاء عذاب نازليږي.
8 - غدر او خيانت يعنې دا چې سړی د خلکو سره دغدر او چل او چانس ژوند کوي او په
عهد او وعدې ولاړ نه وي غدر او خيانت که په هرڅه کې وي مذموم او قبيح صفت دی.
او په نزد د هيڅ عاقل ښه نه ښکاري. حضرت رسول اکرم صلی الله وسلم غدر او خيانت د
منافيقينو د اوصافو څخه ګڼلی:
فرمايي چې په ورځ د قيامت کې به غدر کونکي د پاره يو مخصوص بيرغ وي چې ددې
موقف خلک به ددې بيرغ په اثر خائن او غادر پيژني.
9- ظلم کول د انتقام په صورت:
انتقام په درې قسمه دی:
يو هغه دی چې څوک د چا څوک مړکړي او ورثه د هغه دی په مقابل د جنايت کې مړکړي،
دی قسم ته قصاص وايی. دوهم انتقام هغه دی چې يو سړی کومه بې ادبي وکړي او هغه بل
سړی د بې ادبي په اثر دی مړکړي. ديته ظلم کول د انتقام په صورت کې وايي دا رنګ
وضعيت چې سړی د حد څخه تجاوز وکړي بد دی.
د غضب او قهر سبب کرځي. سړی بايد اول دخلکو دګناهونو څخه عفوه وکړي او په دا
وسيله د لويو اشخاصو په حساب کې ځان راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فرمايی.« **وأحسن إلی من أساء إليك** » نيکي کوی د هغو اشخاصو سره چې دستاسو سره بدي کوي.

بدي را بدي سهل باشد جزاء + اگر مردي أحسن الی من اساء

په انتقام کې بايد سړی ډير دقت وکړي نه چې کوم بې ګناه سړی دل نشی او که بياورته ښه معلومه شوه هلته بالمثل انتقام جائز لکن عفوه اولی ده په عفوه سره دښمن دوست کرځي او که مقابل عاقل وي دعفوې وضعيت ورته د انتقام نه سخت تماميږي.
لکه چې يو عاقل سړي ويلي « **رحم الاعداء اشد من جفوه الا احباء** » رحم او عفوه د دښمنانو ته سخته تماميږي د جفاء د دوستانو ځنې.
10- رغبت په طلب دنفائيسو مالونه کې دا چې د سړی محبوب او مطلوب هميش همدا وي چې کوم ښه شی او نادر مال چې چيرته وې ځما دې وي او که لري ئي نو محبت د هغه ئي دزړه ځنې چارپيروي. دا قسم صفت هم بد دی ځکه که چيري داسې خلکو ته مطلو ب لاس ته نه ورځي او يا يي له لاسه ځني ځي نو په غضب او قهر وی او چټي په چټي به خفه وي په صورت دوجود کې به د ساتنې په غم وي او په نه والی که به طلب او کشش په درد مبتلا وي.
نو ځکه سړی بايد چه هيڅ شي باندې زړه ونه تړي او نه هيڅ شی سوا د دين او ايمان او انسانيت او خدمت عامه ځنې د زړه د تړلو وړ وګڼي. حکايت دی چې کوم پاچا ته چا کومه بلوري قبه چې ډير زياته صفا وه او مهندسانو په کې د فن د اصولو سره سم ټول کمال ظاهر کړي وو. د تحفې په قسم را وړه دا قبه د پا چا ډيره خوښه شوه او زړه يې پرې ورکړه هميش به يې ددې په ليدلو خوښي کوله او په خپلو مخصوصه خزانه کې ئي ساتلې وه. تقدير دا وکړه چې قبه تلف شوه او دعدم په ميدان کې محوه، پاچا د دې واقعې د پيښيدو ځنې سخت په غم شو او هميش په فکر او سودا مبتلا شو که څه هم اراکينو د دولت به ښه نفيس جواهراولعلونه د ده په حضور کې راوړل لکن دده به پرې تسلي نه راتله او دقبې په ياد او غم کې اخر مجنون او ليونی شو او د مملکت انتظام او هستی او موجوديت ئي له لاسه لاړو داؤ د زړه ور کولو حال او په نفيسو شيانو باندی زړه بايلل چې نتيجه او اخردا شو. نو سړی بايد چې په هر کار کې د اعتدال ځنې کار واخلي او په معتد له ليار روان شی هرچا که داعتدال په لباس ځان ملبس کړو او داعتدال ځنې ئي کارواخيست، صبر او حوصله او استقامت يي دلاس ځني ورنکړه نو د غضب د مسمومو زهر ځنې به نجات مونده کړي. دا چې ځنې خلک وايي چې شدت او غضب د رجوليت او انسانيت بنسټ دی. دا هلته چه کوم شرعي او افتخاري سعادت که شدت او غضب ونکړي، محوه کيږي او بې دغضب او شدت ځنې په بلی لياره د مقصد حصول متصور نوي. نو هلته حق دا دی که په غضب سره کار کيدلو ښه دی. حضرت رسول صلی الله عليه وسلم فرمايي:
دحلم، تحمل او حوصلی په صفت موصوف ؤو. په مقابل د شدائدو کښې به ئي حوصله او استقامت کولو ترڅو د کفارو له خوا په جنګ سره مجبور شوی ندی جنګ ئي ندی خوښ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی. فرمائیل به یې چې زړه ورترین او شجاع ترین دشجاعانو هغه شخص دی چې په حال د غضب کې د خپل نفس مالک وي.
رسول صلی الله علیه وسلم د یوې غزا (تبوک) څخه وکرځیده، صحابه (رض الله تعالی عنهم اجمعین) ته یې و فرمایل **« رجعنا من الجهاد الأصغر ، إلي الجهاد الأكبر »** وایي مونږ وکرځیدلو د وړوکي غزا څخه یعنې د کفارو د مقابلې نه لویې غزا ته هغه د نفس سره غزا او مقابله ده.
د نفس غزا ته حضرت ځکه لویه غزا ویلې چې نفس کله اصلاح شي نو هر څه اصلاح کیدونکي دي. همدا وجه ده چې رسول صلی الله علیه وسلم فرمایی **« اعدی عدوک نفسک التی بین جنبیک »** (دښمن ترین د دښمنانو د سړي نفس دی چې په ما بین د دواړو ډو دانسان کې ځای لري.)
څنې کم عقله خلک په عاجزو حیواناتو او مرغانو هم قاریږي او بلکه په بې روحه أشیاءُ باندې هم ډیر لیدل شوي چې په غضب راځي. لکه مثلاً چې پښه یې په لوټه او ډبره باندې ولږیږي نو په لوټه او ډبره باندې په قاریږي. دا قسم خلکو ته به سړی څه وایي؟ دا رنګه اشخاص اکثره په څورورو کې پیدا کیږي او په بې عقله او بې مغزه خلکو کې زیات لیدل شوي.
هو: ماه نورمی فشاند و سگ بانگ میزند + سگ را بپرس خشم توبا ماهتاب چیست؟
په ښځو او زړو او وړو او مریضانو کې هم دا رنګ اوصاف موندلی شی چې بې موجبه په قاریږي ،لکن هغی قابل المراعات دي.
حریص او بخیل څنې هم چې څه ضایع او مصرف شي چټي پټي قهر او غضب ورځي. لکن خدای دې ورته هدایت ورکړي.
خلص عواقب د غضب او قهردادي چې د بدن او وجود د پاره زهر قاتل د انسانیت او سړیتوب لپاره مضر دی. غضب او قهر د صداقت او اعتماد له یوی خوا پورته کوی او له بلی خوا د ندامت او پښیمانی موجب کرځی .
پوه خلک اغماض اکرام او عفوه د ځان سره لازمه او ملزمه کرځوي په تاریخ کې چې سړی د نوابغو خلکو په سوانحو او ژوندلیک سترګې اچوي نو هلته په کې ضرور سړی د هغوی حلم او حوصله، صبر او استقامت په پوره پیمانې سره موندلای شي.
هو وایي کوم مجرم سړی د اسکندر په حضور راوستول شو، اسکندر په مقابل دده د جرم کې دعفوې څنې کار واخیستلو.
هو شاید دا به داسې ګناه او جرم وه چې د شخصیت د اسکندر پورې به یې تعلق درلود او یا به په عفوې سره دبل چا حقوق نه تلفیدل، مقصد دا چې اسکندر عفوه وکړه په دا مجلس کې دربارد یو معزیزینو ورته وویلې چې که ته زه وی، نو به مې مړکړی وه. اسکندر ورته په ځواب کې وویلې چې ته زه نه یم نو ځکه یې عفو کوم او نه یې مړکوم.

د زړه سوړ والی:

انسان ته د ژوندانه په مد او جزر کې رنګارنګ پیښې په مخ ورځي چې په دا پیښو کې سړی او تودی په یو قسم او بل قسم محرومیتونه هم شته د فکر خرابي د اندامونو درد حیاتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشکلات خلاف الغرض او توقع شیان دا ټول چې سره یوځای شي نو په ځینو انسانانو باندې د زړه د سوړوا لی مرض طاری کوي او دا هم د زړه د سوړوالی د مرض او رنځ په متعلق کې دحکماؤ لخوا تشخیص شوی.
کله چې ضعف د بدن د کومې موجبې له امله پیښ شي او برودت د بدن په قواو باندی استیلا پیدا کړي نو دا وخت هم د زړه سوړوالی پیدا کوي. د دې مرض د علاج د پاره د روحی او نفسي امراضو اطباؤ دا رنګ دوا تعین او تشخیص کړی.
وایی که د زړه د سوړ والی مرض د دینوی او حیاتی مشکلات له امله وی نو دعقل اومغز خلک دې یو وار د دنیا په تاریخ او د روز ګار په ګردش کوم چې په کې انسانان پّه مختلفو اقسامو ژوند کوي نظر واچوي نودا وخت به ورته معلومه شي چې په دنیا کې رنګارنګ ټیټ او جګ خلک دواړه لیدل کیږي.
څوک د جواري او وربشو د ډوډۍ په ارمان دي او پیوندی جا مې هم ورته نرسیږي او څوک په پولاو(پلو) او په وریښمینو جامو هم کبر لري.
وروسته د داسی معلوماتو ځنې هغه سړی د معقول فکر خاوند دی چې دزړه داطمینان د پاره واړه او ټیټ خلک د نظر لاندې نیسي او د کار او فعالیت د پاره دومره جدیت او سعیه کوي چې هیڅ کله خپل عزیز حیات په لهو او عبث نه تیر وي.
د ژوند او د حیات معنیٰ په حرکت او تپش کې ګوري او د سعادت امید په کار او عمل کې ویني.
مقصد دا چې پوهان د خپل زړه د سوړ والي د پاره په خپل معقول فکر سره علاج کوي او هیڅ کله دومره تأثر اومأیوسه نه کیږي چې د هر څه ځنې لاس واخلي او بې لاسه او پښو شي.
او که د زړه سوړ والی د وجود امراضو په اثر وي یعنې دا چې کله د بدن په عمارت ضعف طاري شي او د برودت تاثیرات دومره زیات شي چې اخر دسړي ځنی د زړه واک او طاقت سلب او د سوړوالی په مرض مبتلاء شي.
او په رنځو رنځو سترګو هرڅه ویني لیکن هیڅ نه کوي د داسې مرض او رنځ د پاره د مقوی شیانو خوراک لازم دي او د ګرمو ماکولاتو، ادویه او خوراک ورته په کار دی .
وایي یو وخت منصور بن نوح چې والي د خراسان وه په درد د مفاصلو اخته شو. د وطن اطباؤ که هرڅومره علاج کولو لکن فایده او نتیجه یې هیڅ نه ښنله آخر د مملکت پوهانو داسې مشوره وکړه چې محمد ذکریا (رازي) چې یو ښه پوه حکیم دی او زیات په طب کې مهارت لري ودې غوښتل شي چې د پاچا علاج وکړي.
همغه وه چې د دی مشهور نابغه حکیم پسی نفر ولیږل شو، او نفر یو دا مشهور طبیب د ځان سره روان کړلو کله چې د قلزم دریاب تر څنګه ورسیدلو نو حکیم صاحب د بحر ځنې ویریدلو او د کشتی د سپریدلو ځنې متنفرو او هیڅ یې دیته ځان نشو نیولی چې په کشتی کې دې سپورشي.
اخر ور سره نفر مجبور شول او د دې پوه حکیم لاس او پښې یې وتړلې او په کشتي کې واچولو او د بحر نه یې تیرکړ. کله چې د پاچا په حضور کې ورسیدلونو که دا د وخت لایق حکیم هر څومره تداوی وکړه او ښی مجربې نسخې یې د پاچا د علاج د پاره مستعملې کړې. هیڅ فایده او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمره يې ونه ښښله. اخر محمد ذکريا(رازی) منصور بن نوح ته وويلی چې که هر څو مې د ستا دبدن د صحت د پاره ډيرې ښې دوايي او عميق فکرونه او د طب تجربی په کار واچولی فايده يې ونکړه. اوس نو يوازې نفساني او روحاني علاج پاتی دی که پری ښه شولی نو ښه بوی او که نه سخته مأيوسی ده.

وروسته د دې ځنې حکيم مخکې د ځان سره يو خط وليکلو او بيا يې امر و کړو چې حمام دې زيات گرم شي او په حمام کې دې نور هيڅوک نه وي او بيرون د حمام نه دې يو ښه چالاک آس وتړلی شي چې زه پاچا حمام ته بيايم د ده د امر په اثر حمام ښه گرم شو او حکيم صاحب پاچا د ځان سره حمام ته بوتللو. کله چې پاچا حمام ته داخل شو او دځان په پاک والی بوخت شو دا وخت حکيم صاحب يوه ښه تيره چوړکی ور پسی وښکله او مخامخ په پاچا ورغی هر څه يې چې په خولې ورتـلو بد او رد يې پاچا ته وويلی او وې ويلې چې دا تا ورته ويلي و چې زه دې په داسی ناوړه وضعيت سره د ستا حضور ته راوړی شم چې لاس او پښې يې را باندې وتړلې او په ډير حقيـرانه وضعيت سره په کشتې کې واچولی شوم اوس به نو زه د ستا سره گورم په والله که دې ژوندی پريږدم او چيرته به را نه خلاصيـږي.

پاچا چې په دا قسم سختی خبرې واوريدلې او په دا قسم وضعيت يې مشاهده کړو ډيرخفه شو او د مرگ او ژوند صحنې سره يې ځان مخامخ وليدلو هـو دا وخت سخت وخت دی.

د سړی د بدن ټولې قواوې په هيجان راځي نو ځکه د پاچا هم د بدن قواوې د حمام او د قهر د حرارت په اثر سخت هيجان پيدا کړو او يو ناڅاپه د خپل ځای ځنې پاڅيدلو او سخت زيات د ويرې قهر ورغی دا وخت نو حکيم صاحب ځغرده د حمام ځنې بيرون شو او خط يې يو سړيته ورکړ او ورته يی وويلې چې په موافق د دی خط سره به پاچا د حمام ځنې ځغرده را باسي او څه رنگه چې مې په خط کې ليکلي په هماغه قسم سره به يې علاج کوي دا يې وويلې او حکيم صاحب چالا که په اس سپورشو او په يو قدم سره يې آس د ښار ځنې وويستلو او د منصور د پاچا يې ځنې و تښتيده کله چې پاچا د حمام ځنې په هماغه اصولو سره چې حکيم صاحب ليکلی و خارج کړل شو نو پاچا د وجع المفاصل د مرض ځنې صحت پيدا کړو او په روحي معالجې سره يې تداوي وشوه وروسته د صحت د کامل والی ځنې که هر څو پاچا دا نابغه حکيم ته جوابونه وليـږل چې ته يو کرته راشه حکيم صاحب هيڅ حاضر نشو او په جواب کې ورته وليکل که څه هم دستا د صحت په مصلحت به مې کومې سختې خبرې کړې وي لکن د پاچا دقهر ځنې وروسته د داسې وضعيت پـيښو دی نه ډاډه کيدل غلطه ده ځکه چې پاچا سره قوت او طاقت شته او مخه نيول يې گران کار دی. زه نه غواړم چې د ستاسو حضورته درشم او دا ځکه نه چې د ستا په خيال کې يو ځل هغه زما له خوا بد او رد وگرځي او په کوم مشکل باندې مې ککړ کړي.

زما په عقيده چې رښتيا به حکيم صاحب د همدې واهمې له امله بيرته نوی ورغلی او دا ځکه چې داسې معلوميږي چې دحکيم صاحب وهمي قوت زيات ؤ.

همدا وجه وه چې د کشتی د سوريدلو ځنې لکه چې مخکې وويل شو هم ويريدولو.

اوس په راشو بيرته خپل اصلی مقصد ته چې د زړه د سوړ والی د مرض علاج دی دا مرض زيات بد عواقب لري ځکه هر څه د زړه په قوت او حرارت سره کيږي هو زړه رئيس د اعضاؤ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی نو کله چې سوړ شي سړی هیڅ نه شي کولی او د غفلت دوران د بدن په هر عضوه باند ی طاری کیږی.

غفلت

که دې ډیر عمر په کار وي غفلت مه کړه
په ویده باندې سل کاله یو زمان دی
« رحمان بابا »

ربښتیا خبره دا ده چې غفلت د هغه او صافو ځنې دی چې په انسان د ډیرو سختو مشکلاتو او پریشانیو سره مخامخ کوي.

پوه او کمال کار او عمل شهرت او اعتبار د دنیا او آخرت سعادت او اجتماعي او اخلاقي او ادبي او سیاسي نهضت دی. ټولو ترقیاتو او افتخاراتو ځنېې سړی یو قلم محروموي.

هـو: کوم هغه اشخاص چې هرڅه ځنې غافله وي که څه هم سا او روح په کې ښکته او پورته کیږي لیکن په واقع کې دمړو او یالیونو په حساب دی. ځکه چې ژوند د حرکت نوم دی او ژوندی به همیش لاس او پښې خو ځوی او په خپل صحیح فکر او تعقل به د حیاتي مشکلاتو سره لاس په گریوان او د خپلې جامعې او د وطن دکتې او فایدې د پاره په هڅه لري.

زمونږ دین او شریعت بشرته د سعی، کار او عمل، درس او رغبت ورکوي او دغفلت او ځانله په کنج او صومعه کې کیناستلو او د وخت تیرولو ځنې نهی او منع کوي. الله جل جلاله فرمایي « **لیس لا انسان الا ماسعی** »د انسان د سعادت، ترقي او تعالي د پاره هیڅ کوم سبب بې د سعی او زحمت کاللو ځنې نشته دی.

ددې آیت کریمه په معنیٰ کې چې سړی دقت او تعمق کوي نو ددې مطلقي نفی ځنې چې په کلمه (لیس) سره راغلی دا معلومیږي چې انسان به هیڅ رنګه افتخارات او نیک مرغی بې د سعی ځنې په غفلت سره لاس ته نشي راوستلی او د حضرت انسان وظیفه هم داده چې د خپلو مشکلاتو دحل د پاره او د حیات د صحنې د لوړوالې او ښه توب له امله به د ژوندانه یو دقیقه اوثانیه بیکاره نه پریږدي.

هو د ژوندانه هر دقیقه او ثانیه د آلماسو ځنې زیات قیمت لري او د ژوندانه هره کړی د اجتماعي خدمت د پاره مساعده ده او په کې کیدلی شي چې سړی خپل قلبی روابط دحق پرستی سره محکم کړي او ناجایزه اقتضاآتو سره په کې مجادله وکړي.

سړی باید خپل قیمتی وخت په لهو او عبث تیرنه کړي، ځکه د ژوند هره لحظه چې تیره شوه نو لاړه بیرته نه معادیږی.

همدا وجه ده چې پوهان خپل قیمتي وقت ته زیات اهمیت ورکوي او په هیڅ ډول غفلت روا نه کښي. نن کوم هغه جوامع چې مخ په ترقی روا نی دي. دوی د ژوندانه په معنی او حقیقت پوه شوي او د غـفـلت سره سخته مجادله کوي او د تنزل اسباب او مبادی او دغفلت علل او مناشی پیژنی او پوهان یی د تنزل د مرض د تعیین او تشخیص د پاره کار کوي او ددې مهلک مرض د قلع او قمع د پاره مخ په وړاندی ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو نن د دنیا پوهان په غافلو اشخاصو کې د کار او عمل روح پوکوي او استعدادونو په تربیه او علم او پوهې سره ظهور او بروز راولي.
د غفلت د مجادلې په لړ کې د اسلام د تاریخ زریني پاڼې سرې ته د کار او عمل دوا په یاد وي او په کې د ترقي او تعالي د پاره غټ علت د غفلت سره مجادله ویني.
هو مسلمانانو به ایثار او قرباني د غفلت او جهل په مقابل کې کولی او په ژوندانه کې د دوی عالي مقصد همداوي چې خلک د حقیقت په رڼا منور کړي.
اوس به رایشو دیته چې غفلت څنګه پیدا کیږي؟ د دې دا ځواب دی چې دا مرض د عیاشی او ځان ځاني او د خدای پاک د هیرولو او په خپل ځان غره کیدلو څني پیدا کیږي.
څکه کوم هغه اشخاص چې له اندازې زیات عیاش شي او ټول فکر یې په خوړلو او اغوستلو او خوب کولو او د خپل استراحت په شا او خواکې مصروف وي او ددې غم نکوي چې خوړل او څکل او اغوستل او خوب او استراحت چې دوام او بقۍ پیدا کوي. هلته چې په وطن کې څه وي او څه پیدا شي او په قوم او وطن او جامعه کې قوت او طاقت د ساتنې موجود شي او په محیط کې یو تر بله د نورو حیات او ژوند د ځان د حیات او ژوند دپاره علت او سبب وګڼي او که با لعکس په یوه جامعه او ټولنه کې خلک ټول په ځان مین او غره وي او هر چاته خپل عقل، فکر، کار، عمل، زور، قوت او طاقت د هر چا څني ښه قوي او محکم ښکاره کیږي او نور مخلوق ورته حیوان او ښاروي معلوم شي نو دلته دا سړی د غفلت په یو طوفاني بحرکې ننوځي او دهلاکت سره مخامخ دی. که سړی سره دټولو اصلاحاتود خدای پاک څني غافله شي نو معلومیږي چې دا شخص په واقع کې ښه سخت په غافلیدودی. هو خپل ځان تری هیر دی خپل خالق نه پیژني حقیقت دا دی چې یوه سړی باید د دې رنګ خلکو په جل او بل تیر نه وځي.
پوهان د خپلو تجربو او د تاریخي حقو، معلوماتو په اثر په پوره یقین او تیقن د داسې خلکو جل او بل چې د خدای پاک د عبادت څني غافل دی د هلاک او خسران سره مخامخ ویني د غفلت سره به اساسي مجادله په څه شانې وشي.
د دې پوښتنې ځواب زما په عقیده دادی د غفلت سره اساسي مجادله په محکم عزم او پوره میړانې او په اخلاقي رنګ او د روحیاتو په پیژندنه او د جامعوی امراضو په تشخیص او د پوهانو په مرسته او کامل ثبات دا ټول چې د خدای پاک د ارادې سره یو ځای شي هلته نو سړی کولی شي چې په جامعه کې د حقیقي ژوند روح پو کړي او دغفلت سره اساسي مجادله وکړي.

دحیران والې علاج

کله چې سړی په حیاتي مشکلاتو اخته کیږي او د ژوندانه د پیچلو حقایقو سره مخ په مخ کیږي نو دا وخت په انسان باندې یو قسم حالت طاري کیږي چې هغه ته حیرت وایي.
لکه مثلآیو سړی په اقتصادي مشکلاتو اخته وي او د ژوندانه هلې او زلې ئې دا نشي کولې چې د خپل کور ضروري شیان پوره کړي دا وخت نو دا سړی چورت وهي چې څه وکړي.
آه ربښتیا په داسې ابتر وخت کې سړی ترهوره شي او څمکه ځای نه ورکوي او اسباب د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروړته مهیا نه وي.
هو حقیقت دادی چې ډیرخلک کله چې د ژوندانه په مشکلاتو اخته شوي دي نو د دوی افکار دحیرت په طوفاني بحر کې د نجات وسایل نه مونده کوي. همدا وجه ده چې داسې افکار د سړی په روح باندې فشار راولي او د ژوندانه ګړۍ پرې ترخې تیریږي او خوف ددې په کې شته چې سړی سخت د مرض او جنون سره مخامخ شي.
ددې مرض او رنځ د علاج د پاره پوهان داسې فرمايي:
« په چا کې چې دحیرت د مرض مبادي پیدا شي هلته نو دا په کار ده چې یو ځلي حقیقت ته متوجه او په دا عقیدې شي چې صرف په فکر کولو څه نه کیږي تر څو د فکر سره کار او عمل ملګري ونه کړي.»
هو کله چې سړي ته د کار د اقدام دلایل متعارض ښکاره شول نو فکر دې وکړي چې ارجح یې کوم طرف ته دی چې په هماغه خوا لاړشي.
کله چې یې په منطقي دلایلو خپله او یا د یو پوه دوست په مشوره لیارې د نجات پیدا کړه نو په هماغه طرف ته دې د کار او عمل مخه کړي او په یو طرف دې پوره زور واچوی او په تقدیري پیښنو دې هیڅ چورت هم نه خرا بوي او د ځان سره دې ووائي چې زما وظیفه خو کار او عمل دی او دا خو دادی چې د خپلې وسعې سره سم ئې کوم.
البته چې مثبته نتیجه نه ورکوي په دا کې به د پاک خدای حکمت وی زه به خپله وظیفه، کار اوعمل ته دوام ورکوم او په تقدیري پیښنو به دومره فکر نه خرابوم، چې آخر د بدن او د وجود عمارت مې خراب او د مرګ او جنون سره مخامخ شم او دا ځکه چې الله پاک رازق او روزي ورکونکی او مشکل خلاصونکی دی، مقدر اجل په خپلې نیتي سره هرو مرو رسیږي چې ورنه د خلاصی مخلص نشته.
هو باید سړی په داسې وخت کې د ځان سره ووايي چې زه باید په خپل لاس ځان د حیرت په زهرو مسموم نه کړم. او خپل کار او عمل جدیت او فعالیت ته به دوام ورکوم.

زه باید څه وکړم؟

له کوم سړي څني لیاره د کار خطاء شوې وه په یو سخت مشکل باندې لټار او حیران وو چې څه وکړي. آخر یو پوه سړي ته یې مراجعه وکړه غوښته یې چې د هغه په مشورې او استشارې سره د خپل تګ لیاره معلومه کړي نو یې ورته وویلې چې په ما باندې داسې او داسې سخته راغلی هر څومره چې فکر وهم هیڅ نه شم معلومولی چې څه باید وکړم؟ غواړم چې ته را ته په خپل معقول فکر سره دا معلومه کړئ چې زه باید څه وکړم او دا ځکه چې زه پوهیږم چې ته پوهیږې تا سره تجربه شته عقل او منطق لرې ته که څه هم شاړ پاړ ښکارې او د عصر او زماني په مود برابرنه یې بیا هم زه تا پیژنم چې ته څوک یې او تا سره څومره د کار او عقل استعداد شته؟ نو ځکه بیا هم عرض کوم او په ډیر احترام سره دستاسو د عالي فکر څني غواړم چې زه باید څه وکړم.
دا پوه فیلسوف وروسته ددې څني چې پوره یو ساعت فکر وهي او لاس په تندي مبني او کله نا کله ځمکه ګره وي او په غاښونو سره خپله ګوته چیچي مقصد دا چې وروسته د یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره وخت ځني په دا ډول ځواب وايي:
ګرانه داسي مه وايه او دا پوښتنه مه کوه چې زه باید څه وکړم او دا ځکه چې دا کارته یوازې نه شي کولی که څه هم ته په یوه ښه لیاره روان ئې لیکن چې نور در سره نوي او څوک دې ملګري ونه کړي هیڅ نه شي کولی.
د پښتو متل دی « له یوه لاسه ټک نه وځي» نو ښه داده چې داسي پوښتنه وکړي چې «زه باید څه وکړم؟ » او ته باید څه وکړي؟ او هغه باید څه وکړي؟
دا وخت نو که مادر ته دا دروښودلی شوه چې دا د ستا کار دی او دا زما، او هغه د هغه، او عمل مو پرې وکړو، بیا هر څه کیدلی شي او هر څه آسانه دي. په عالم اسباب کې نن خلکو داسي کارونه وکړل چې پرون هیچا دا منلی نه شوه.
هو: خلکو وکړل نه یوازی تا اوما، او هغه، دا ځکه چې قدرت نظام د عالم په اجتماع سره جوړ کړي او په همدا اجتماع سره به چلیږي.
کوم هغه جوامع او ټولنې چې څومره د اجتماع په اسرارو پوهیدلی نو هغومره د کار په شواخون پوهیږي او د نن مشکلات به یې سبا آسانه وی او سبا به یې بل سبا.
نوای زما زړګیه ! ته په دا مه خفه کیږه چې تا دا ونه کړی شو او په دا سودا کې یې چې د ناکامی علت مې دادی چه زه د کولو لیاره نه پیژنم.
نه ته د کولو لیاره پیژنئ او تا سره د کولو آرزو هم شته.
لیکن دومره ده چې ته غواړې چې په یو سرباندې هر څه وکړې.
نه ته داسې کوه چې د پوهانو په مرسته کار ته اقدام وکړه او په پوره اعتماد سره د کار باکفایتو خلکو ځنې کار واخله بیا به نو درته معلومه شي چې کار کیږي او که نه ته به په خپله په دا پوه شي چې هر څه کیدونکي دي او هر څه کیږي لیکن په دا قسم او د اجتماع په برکت.
داؤ د زه باید څه وکړم؟ ځواب: چې د معقول او تجربه لرونکي فکر ځنې یې بروز اوظهور کړي. د دې پوښتنې او ځواب ځنې د اجتماع ژوند پرمخ تک د پاره د نړی په لاس ښه په زړه پوري مطالب او لیار ښووني راځي.
حقیقت دادی چې سړی یوازې په یوازې څه کولی نشي هرڅه په اشتراک المساعي سره حاصلیږي. پدې ځواب کې د اعتماد د عبارت که څه هم ضمناً ویل شوي لکن یوه ښه با معنیٰ نکته ده. دا چې به ځواب کې یې داهم ویلي چې د کار با کفایتو خلکو ځنې کار واخله دا نصیحت که په سرو زرو ولیکل شي ارزي او که همیش په خپل فکر کې ورته ځای ورکړو، حق لري.
یاره زه خو د دی پوښتنې او ځواب د اوریدلو ځنې دومره خوښ شوی یم چې په آخر کې د دی نومیالي فیلسوف دا د عقل ځنې ډکه جمله یو ځل بیا مکرر وم :
«ښه داده چې داسي پوښتنه وکړي چې زه باید څه وکړم؟ ته باید څه وکړئ؟ او هغه باید څه کړي؟» زه نور څه نه وایم. دومره وایم په رښتیا چې رښتیا یې ویلي.
هو که ته ووایئ چې زه زه یم او ته ته، نه به ته یی او نه به زه، او که ووایی چې ته زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يم او زه ته، هم به ته ئې او هم به زه او هر څه به څمونږ وي.

د بسيطه جهل علاج!

يعني د هغي نا پوهی علاج کوم چي انسان په کې په خپل علم او پوهي هم معتقد نوي دا مرض د ناپوهی مرض دی، چې په زده کړې سره محوه کيږي او د تحصيل په دوايي علاج کيدلی شي.
دا رنګ نا پوهی په ابتدا د عمر کې بده نده او هر سړی اول نه پوهيږي او بيا وروسته د سعيه او کوشش په اثر عالم او پوه شي.
هوکه سړی ابتدا پوه وي نو په ښوونځي، مکتب او مدرسی، تعليم او تعلم ته څه حاجت پاتي شي؟ نو معلومه شوه چې هر سړی اول عالم نوی ،لکن وروسته د تحصيل ځنې په يو څه پوه شي نو د ناپوهي مرض په ابتدا د عمر کې قبيح نه دی په زده کړې سره يې علاج کيدلی شي، او د پوهانو د پاره په کاردی چې د ناپوهانو د پاره به هميش د علم صفت او جهل مذمت کوي او د جهل د اضرارو دپاره به امثال اوشواهد او هغه ناکاری پيښی چې د جهل په اثر راځي خلکو ته بيانوي.
دادی چې په دې لاندې ډول سره به زه هم يو څه د علم او پوهی په صفت او دجهل په مذمت کې د ګرانو لوستونکو په حضور تقديم کړم :
انسان بايد فکر وکړي او په حال د انسان او دنورو حيوانانو کې عميق شي چې دا څه وجه ده چه انسان د نورو حيوانانو ځنې ممتاز او په قباء « **ولقدكرمنابنى آدم**» ملبس دی.
دا وخت به انسان ته داعقيده حاصله شي چه فضليت د انسان په نورو حيوانانو باندې په علم سره دی ، او په علم او پوهي سره انسان د عزت او اکرام منزلت حاصل کړی دی. له بلې خوا بايد انسان د جاهل او ناپوه حقيقت ته متوجه شي کوم چه هغه د علم په صفت سره متجلی او ښايسته نه وي نو دا وخت به دا ورته واضح شي چه جاهل په شمار د بې خولې حيوانانو کښې حسابيږي او د حيوانانو په شمار کښې دی.
همدا وجه ده چه جاهل او نا پوه کله چه د عقلاو، فضلاو او پوهانو مجلس ته حاضريږی او هغوی په علمي مسائلو کښې بحث کوي او اجتماعي، اخلاقي، سياسي، ادبي او مذهبي تحقيقات او توضيحات کوي، هلته جاهل په يو عالم سکوت مبتلا او په زړه کښې ئې د غم غوبل وي.
هو خبرې به نشي کولی او د بل په خبرو به نه پوهيږي او دجهالو او نا پوهانو مجلس به نوی چه د چټياتو او ناپريتو به وينا کښې جاهل هم څه فعاليت ښکاره کړي نوځکه جاهل د پوهانو په مجلس کښې زيات خفه او ملول وي.
حقيقت دا دی چه دا رنګه نا پوهان چه خپل قيمتي وخت يې عبث کړی وي او د مکتب او د مدرسې ځنې يې استفاده نه وی کړي او هميش په لهوه او لعب کښې يې خوند اخستی او د حيات په مرموزه اسرارو نه وي خبر نو د حيوانانو ځنې هم مبتر دی ځکه حيوانات خپل طبعي او خلقي قوت او طاقت کوم چه هغه د بل په واک او اختيار کښې دی دبل په ارادې په کار اچوي، په خلاف د ناپوه انسان ځنې ناپوه انسان خو خپل هغه استعداد چه دعلم او زده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې د پاره آماده وو په کار وانچول او ده دا ونه کړه چې په زيار او زحمت سره د علم په صفت موصوف او د جامعې او ټولنې د پاره د کار غړی شوی وي.
نو ځکه نا پوه انسان د حيوان لايعقل څنې مبتردی، بلکه نا پوه انسان د جماداتونه هم ښکته دی ځکه جمادات تيره لوټه او داسې نور غير نامي او نه لويدونکې اجسام په خپل طبعي استعداد سره د انسان په اختيار کښې دي او ناپوه انسان خو خپل اختيار د بل په اختيار ورکړی او خپل په خپله يې خپل موجوديت لکه د جماد په شاني کړځولی.
همداوجه ده چه خدای پاک فرمائې: « **أُوْلَـئِكَ كَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُوْلَـئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ** » (د اعراف سوره، ۱۷۹ آيت).
د يونان ستر عالم او فيلسوف ارسطاطاليس ويلې که کوم ليدونکی (بينا) د يونابينا لاس ونيسی او دواړه په ځاکې ولويږي ، نو په شقاوت او بدبختی کښې خو دواړه شريک شول ، لکن نا بينا ددی له امله چه عاجز وو او استعداد د ليدلو ئې نه در لوده معذور اومرحوم شميرلی شي، او بينا ملامت او مقصر دی.
هو ده ته خدای پاک سترګې ورکړی وي عقل يې در لوده نو ځکه خپل عقل اوليدلو ته مقصر او ملامت دی.
يو عربي شاعر وايي:
ولم ار فی عيوب الناس عيباً + کنقص القادرين علی التمام
وائې زه نه وينم په عيبو د خلکو کښې داسې عيب په شانی لکه چه نقص او عيب د قادرينو دی په تمام والی د کار باندې هو په رښتيا چه په اتفاق د صاحبانو د عقل او نقل هيڅ کوم فضيلت بې د علم نه حاصليږي. همدا وجه ده چه پاک الله خپل حبيب محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم ته فرمايي (قل رب زدنی علماً) وائې: ووايه چې ای مربي زما په علم کښې مې زياتوالی وکړئ.
کله چه حضرت عايشه رضی الله تعالی عنها رسول صلی الله عليه وسلم څنې پوښتنه وکړه چه په څه شي سره فضليت د خلکو په خلکو سره پيدا کيږي حضرت محمد صلی الله عليه وسلم ورته په ځواب کې وويلې چه په عقل سره.
يو ورځې انحضرت صلی الله عليه وسلم علي کرم الله وجهه ته فرمايل: « **يا علی اذا تقرب الناس الی خالقهم بانواع البرفتقرب بعقلک تسبقهم با لدرجات و لزلفی».**
د ترجمې حاصل: (ای علي کله چه د ستا او د نورو خلکومسابقه راغله په زيات نزدې والي او تقرب سره دربار د خالق جل جلاله ته اوخلکوغوښتل چه ځان نږدې کړی په اقسامو د نيکيو سره، نو ته ځان نږدې کړه په عقل سره، نو پدې مسابقه کې به ته په دوی باندې په ډيرو درجو او قُرب سره په هغې باندې مخکښې شې.)
په يو حديث شريف کښې راغلي:« **الناس اما عالم او متعلم و الباقی همج**» خلک په دوه قسم دي يو قسم عالم دي او بل متعلم باقی نور خلک لکه واړه واړه مچانو په شاني دي.
يو صحابي د آنحضرت محمد صلی الله عليه وسلم څنې سوال وکړو چې کوم عمل بهتر دی . رسول صلی الله عليه وسلم جواب کې ورته وويلې (علم) په درې کرته صحابي همدا سوال وکړو او رسول صلی الله عليه وسلم همدا ځواب وويلې. اخرصحابی وويلې، چه زه د عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځني سوال کوم او تاسې په علم سره ځواب راکوئ.
رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وويلې چې لږ عمل سره دعلم ځني دا بهتر دی د ډيرعمل ځني چه د جهل ناپوهی سره وي.

د مرکب جهل علاج

يعني د هغي ناپوهي علاج کوم چه ناپوه په کښې په خپل ناپوهی باندې د پوهي، علم يقين او عقيده لري.
د مرکب جهل په حقيقت باندې د ښه پوهيدو لپاره لاندې شعر ډير ښه بيانونکی دی:

آن کس که بداند و بداند که بداند + اسب خرد از گنبد گردون بجهاند
آن کس که بداند و نداند که بداند + آگاه نماييد که بس خفته نماند
آن کس که نداند و بداند که نداند + لنگان خرک خويش به منزل برساند
آن کس که نداند و نداند که نداند + در جهل مرکب ابدالدهر بماند (1)

لکه چه اطباء او ډاکتران د ځيني مزمنو امراضواو رنځونو د علاج عاجز دي همدا رنګه د نفسي او روحي امراضو اطباء او ډاکتران د مرکب جهل د علاج نه عاجز دي او دا ځکه چه دا رنګ خلک سره د ناپوهی ځني د پوهي دعوا هم کوي او ديته نه حاضريږي چه ځان په خپلې نا پوهی خبر کړي.

حضرت عيسی نبينا وعليه الصلواة والسلام به ويلي:

چه زه د مورنی وړوند او د ابرص د مرض له علاجه عاجز نه يم لکن زه د احمق له علاجه عاجز يم.

دومره ده چه يو څه سړي ته لږ قدرې اطمينان ورکوي چه ګونديې د دې مرض مصيبت رسيدلو خلکو به علاج پرې وشي هغه دا دی چه په دا رنګ خلکو دی د رياضي او ساينس علوم وويل شي لکه حساب او هندسه او داسې نور ځکه چه په علومو کښې حقايق په سترګو مشاهده کيږي او مطالب بداهت ته رسيږي. ځکه چه د دې علومو په ويلو کښې به ورته يو لذت حاصل شي او په حقايقو باندې به يوڅه پوه او عادي شي ګونديې په ورو ورو سره دا مرکب جاهل يو وخت په خپلو خطاوو پوه او ددی دعوا ونکړي چه زه پوه يم او په دې وسيله دده د جهل بسيطه شي او بيا ديته حاضر شي چه خپل خطاوې دعلم په برکت سره محوی کړي او د بسيطه جهل ځني هم نجات ومومي.

محترم لوستونکي !

به خدای خبر چه د څنګه ناپوهانو سره مخامخ شوي وي او زه نه پوهيږم چې دوی به کوم جاهل مرکب ليدلی وي اوکه نه او يا دوی به داسې نا پوه چه د سړي زړه خوری او آسمانی تندر به وي چيرته ليدلی وي او که نه ليکن ما په خپله خوزښت ډير داسې ناپوهانو سره خپل زړه خوړلی او ځينی داسې مرکب جاهلانو سره مخامخ شوی يم چې تر ننه پورې په دې عقيده يم چه دا سړی به هيڅ د ساينس او رياضي په علومو او د افلاطون او بوعلي سينا او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نابغه پوهانو په تعليم به پوه او انسان نه شي.

هوچه په لوح محفوظ ښكلي ليوني وي + به تعليم د معلم به هوښيارنه شي

ليکن زمونږ وظيفه دا ده چه اول د پوهې د پاره سعيه لرو او په آخر کښې به دوعاء ورته کوو.

يادونه :

(1) دغه شعر چی خدابخښلی داکتر صاحب «سعيد افغانی»په خپل کتاب کی ترينه يادونه کړی ، دهغه شاعر نوم دی « ابن يمين فريومدی يا سبزواری» د امير تيمور د وخت شاعر دی .دغه شاعر په اتم پيری کی تير شوی .اودخرسان قديم له مشهور شاعرانو څنی دی .

آن کس که بداند و بداند که بداند + اسب خرد از گنبد گردون بجهاند

آن کس که بداند و نداند که بداند + آگاه نماييد که بس خفته نماند

آن کس که نداند و بداند که نداند + لنگان خرک خويش به منزل برساند

آن کس که نداند و نداند که نداند + در جهل مرکب ابدالدهر بماند

آنکس که نداند و نخواهد که بداند+حيف است چنين جانوری زنده بماند

پيژندنه:

دغتو او لويو مهمومسائلو څخه د جامعي او تولني د هرډول د لوړتيا او ترقي تشخيص پرې تاکل کيږي هغه قوت او طاقت دپيژندلو دی.

که څه هم دا قوت د اصل تخليق په اعتبار او لحاظ د مخلوق د اختياراتو نه پورته او لوړ دی او د خالق جل جلال له په علم او حکمت پورې مربوط او منوطه دی او مونږمخلوق ته روا نه ده چي خلک به د دی قوت په ضعف او لږوالي کي چي د پاک خدای عطاء او پيرزوينه ده مسئول کنواو دا ځکه چي ممکن حقيقي حکيم به د خپل مخلوق مصالح او فوايد په دې کې ګوري چي ځيني خلکو لره به په ځيني نورو باندې په اصل تخليق کې ترجيح او فوقيت ورکوي، لاکن کوم هغه شی چي انسان په هغه کې مسئوليت لري هغه د پيژندلو دحس نه تربيه کول دي.

هوکه مونږ دجامعي د دردونو او د طن بيرته پاتي کيدو ته ښه عميق او متوجه شو نو پواځي کوم شی چي زيات او دهر څه نه اول د توجه وړ دی او د تولو نه چې کوم يو مهم او غټ علت سړي ته ښکاريږي هغه همدغه د نه پيژندلو مرض دی.

د مثال په ډول که زمونږ مريض په خپل طبيعت پوه وی او د خپل صحت سره يی موافق او مطابق اشياء پيژندلی اود خپل د تشخيص مراعات يي کولی نو به ضرور په مرض نه اخته کيده په دوهم درجه کي که زمونږ ډاکترانو او طبيبانو د مرض په تشخيص کي کافي لياقت درلودی نو به په عالم اسباب کي دومره امراض او د مرض به دومره طوالت او تلفات نه وي.

همدا وجه ده چي امراض ورځ په ورځ زياتيږی. طبيبان او ډاکتران د مرض په تعين او تشخيص کي ضعيف دي او کله نا کله لا مهلکی دواوې ورکوي. همدا رنګه د اجتماعی حيات په هره برخه کې په اصل احتياج باندې ځان پوه کول او عمل او پيژندنه دلايقو اشخاصو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا ورته کار ورکول لازمي او ضروري دي.
هود هر څه نه اول دا خبره ډیره ضروري ده چې اصل احتیاج معلوم کړو او د عقل په حاصل پسې بدې و نه وهو، او د اصل احتیاج معلومولو د پاره فکرونه په کار واچو او دخلکو شور، فغان او آه ته غوږ کیدو. د پوهو لایقو اشخاصونه معاونت او مرسته و غواړو او له هرې خوا نه معلومات را غونډ کړو. کله مو چې ټول احتیاجات او دخلکو دردونه راغونډ او معلوم کړل بیا نو د حل او اجراء دپاره باید ضروري او لازمي کار ته د ټولونه او له موقع ور کړو.
تر څو چې د وس په موافق او ایجاباتو مطابق د وخت سره برابر په ښه ترتیب کارونه اجراء او حل شی کله مو چې د اصل احتیاج معلومول او د ضروري او حتمي کار و جدا کول سره وکړل نو بیاهم باید په یاد ولرو چې یوازې په یوازې د حل لیاره د کار د خلکو پیژندنه ده.
هو د کار د عاملو اشخاصو د پیژندلو د پاره ډیر دقت او اهمیت ورکول په کار دي. دا ځکه چې هیڅ کار خپل په خپله نه اجراء شوی او نه اجراءکیږي.
د پاک الله (ج) حکمت او لطف دی چې مونږ ته یې توفیق او طاقت را کړای چې ټول مشکلات او تکالیف او د کار کولو موانع په تحمل، زیار او دقت سره پورته کړو.
هو د دنیا مشکلات په عقل حل کیږی او د عقل پیژندنه د خلکو کار دی. دا هم باید ووایم او ومنله شي چې د کار معلومولو او عاقلو شخصیتونو پیژندلو د پاره باید د خلکو د لیاقت او ذکاوت د ټولو خواو مراعات او لحاظ وساتل شی او بیا ورته په کامل اعتماد او صلاحیت کار په غاړه واچول شي. دا وخت نو بیا حق لروچې د کار او اجراآتو نه یې د ښې نتیجو او ثمرې امید او انتظار وکړو.
هود کارخلک باید وپیژنو د کار ماشین پرزی باید د غافل، غادر، خائین، کاذب ،بوټ پاک اشخاصو په لاس ور نه کړو. یقین وکړئ چې دا کسان خلک متنفر کوي، فساد راولي او د مملکت نظام خرابوي. اوس چې د حکومت او معارف په توجه او زیار جامعه روښانه او خلک پوه شوای دی، نه ښایي چې مونږ په خلکو باندې د نا پوهو او غافلو خیال وکړو.
هو: خلک پوهیږي او هغه اشخاص چې د ملت او حکومت د سعادت، فلاح ، رفاهیت د پاره کار کوي، پیژني یې. خلک ګوري او تجربې کوي چې کوم کوم اشخاص د کار لیاقت، طاقت او صلاحیت د وطن سره عشق او علاقه لري.
د محترمو لوستونکو د توجه د جلبو لودپاره غواړم دا هم عرض کړم چې کارکول کومې مخصوصې قافیې او مود ته احتیاج نه حس کوي او نه خاص د تخصص په پاڼې پورې توقف لري.
هومنم چې تربیه ښه ده او تعلیم ضروري دی. لیکن د کار د پاره صحیح مغز او تجربه ډیره حتمي ده او دا ځکه چه صحیح ماغزه او د تجربې خاوندان په لږو معلوماتو سره هم دکار په وقت کې داسې صحیح نتایج او ثمرات ورکوي چې یوازی د یپلوم صاحبان هغی ته نه وررسیږي. کف او کالر عصری جامی مود

(c) ketabton.com: The Digital Library

او فیشن د کار د پاره ضروری نه دی او نه د مثال په ډول ړیره، پګړی، چپن او څادر د کار سره منافات لری.
محترم لوستونکي دا خیال ونکړي چي زه ګوندې د تربیي او مکتب، دبستان او طبی ډاکتري د معلوماتو او فوایدونه منکریم. نه نه داسی نه ده. زما اصلي، اساسی هدف او منظور د خلکو پیژندلوکې ډیر دقت او پلټنه ده. دا ددې د پاره چې د خلکو په صوری او ظاهری قافیه او د رنګ په غوړوالي او په غتو غتو قالبي خبرو غلطه نه شو. ځکه چې علم او فضل جدا کار او عمل علیحده شیان دي او تجربه ځان ته منازل لري. همدا وجه ده چې ډیراشخاص په کار او عمل کي کامل دي لکن په علم او فضل کي ناقص دی.
نو کوم هغه اشخاص چې په علم فضل کار او عمل کې ښه وي او بیا لا تجربه هم لري.
زه دا نه وایم چې دا رنګ خلک د احترام او قدر لیاقت نه لري زه د داسې اشخاصو د قدر او اهمیت ملګری یم ځکه دا قسم خلک پو هیږي چي جامعه او ټولنه کوم کوم مشکلات او احتیاجات لري او د کار کولو صورت او صحیح اجراآت په څه قسم او په څه شوا خون وي او دا رنګ خلک په علم او فضل کار، عمل او تجربې سره د اشخاصو قدر او احترام لري. دی په صحیح کار او دخلق الله د احتیاجاتو او اړتیاوو په حل کولو کي لذت حس کوي.
زه د داسې حس نه په ښه صحیح سالم حس او د ملت او حکومت د دردونو د پاره په مجربې نسخی سره تعبیر کوم دا شریف حس یعني دا دخلکو پیژندلو قوت او اهل ته کار ورکول او نه عاطل کول. یوه جامعه او ټولنه زرتر زره مخ په پورته بیایي زه دایقین لرم چي د حکومت په توجه او د معارف په مرسته او تبلیغ به دا حس ورځ په ورځ تقویه کیږي او د مقتدرو اشخاصو نه امید لرم چي دا د قدر وړ حس تقویه او د جامعي ټول مفاسد محوه کړي.

د سعادت معراج:

شک نشته چه پاک خدای ماشین د حرکت د دنیا د انسانانو په لاس ورکړي او لکه چه کتل کیږي انسانانو ترینه دعقل او فکر او کار په اندازی سره فوائد اخیستي داهم باید وویل شي چه کار په تربیې سره کیږي او طبعي پوه په تعلیم او تعلم او تجربې سره درجه په درجه کمال ته رسیږي.
هو کله چه د خلکو تربیه او سویه ښه شي او وکړای شي چه د دیني او دنیوي په لیارو او چارو پوه شي بیانو دا ویلو شوچه حقیقناً دا قوم د فلاح او سعادت معراج ته و رسیده همدا وجه ده چه کوم قوم او ملت او حکومت چه د معارف په شقوقو کښې ترقي او تربیي په لیاره اوچارو کښې بریالی او موفق شوی. هغه جامعه او ټولنه په واقع کښې
د ژوندانه په رازونو او اسرارو عالمه د نورو محتاج الیه کرځیدلی شي. بالعکس کوم شخص او یا کوم قوم چه د تربیی د رڼا په حقیقي معنی سره وروسته او لری ولیدلی وي هغه نشي کولی چه ترقي وکړي او ترقي لاڅه کړې چه خپل موجودیت قدرې محافظه او وساتلی شي.
همدا وجه ده چه سالک وائي:

قلندران طریقت به نیم جو نخرند - قبای اطلس آنکس که از هنرعاریست

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په دا عقیده لرم چه د دنیا وګړي او یا قوم او ملت به هله کامیابیږی چه د معارف په ټولو شقوقو کښې عملاً پوه او بیا په توازن سره خپلې لیارې او چارې سمې او برابرې کړي.
دا د معارف وظیفه ګڼو چه د افکارو په روزنه کوي او خلک به با تعلیمه او تربیه ګرځوي او دا د معارف کار دی چه هر څه نه اول باید د تربیې د پاره د کار خلک و پیژني او کار وکړي، بیا د کار د خلکو فریضه ده چه د کار د پاره په توازن سره سړی جوړ کړي او جامعې ته تقدیم او د عمل میدان ته راوباسي.
داد معارف کار دی چه د صداقت، سیاست، ثبات، شجاعت، پاک نفسی، حلم، اخلاق او صبر په اندازې به خلک پوه کوي، فائدې او نقصان ته به ئی را بیداروي.
زه په دا کښې څه نه وایم چه زمونږ په معارف کښې څومره مصرف شوای او کیږي او په معارف کښې د مصرف په اندازه خلک تربیه کیږي او که نه کارئې لایقو خلکو ته ورکړي.
او ځنګه او نه په داسی مسائلو کښې زما غرض شته زه خپل ایماني او وجداني وظیفه او دنده همدا بولم چه همیش همدا ووایم چه افغانستان نن په علم او پوه کښې د پرون ځنې یو په سله ډیر ښه دی. پرون په یوه کلي کښې څه چه په یوه قریه کښې یو لوستونکی او لیکونکی هم نه اما نن په هر کلي او قریه کښې ډیر ډیر خلک لوستونکي او لیکونکي پیدا شوي او ډیرو لوستلو او اوریدلو نه مو نورسر په درد شو.
هو اوس مونږ ته سره د دومره ډیره ویلو او لوستلو یو څه په چپه خوله کارهم لازم دی.
مونږ ته دا په کار ده چه خپلې دشتې او میرې آبادې، کافي فابریکې پیدا کړو او ترینه کار واخلو. خپل زراعتي او صنعتي چارې سمې او دې دومره بیکارو خلکو دپاره کار پیدا کړو.
دا ځکه چه د وطن غټه سرمایه خلکو ته کار پیدا کول او په دا وسیله د خلکو د اقتصادي مشکلاتو مراعات دی. مونږ باید ښه زیات عمیق شو چه واردات مو د صادراتو نه لوړ نه شي، دا ځکه که واردات مو د صادراتو نه لوړ شول نو د وطن شته به مو ټول په زیب او زینت او فیشن لوکس جامو او سامان او رنګ او روغن صرف شي او اقتصادي ستونځې به مو ډیرې شي.
مونږ باید پدې پوه شو چه دا وطن زمونږ دی او د وطن ترقي او تعالی به په خلکو او په کار سره کیږي.
هو وطن په خلکو ښه ښکاري او خلک په کار او کسب مونږ باید داسې و نکړو چه ځان ځنې قصداً تیار خواره جوړکړو او په کار کولو وشرمیږو. داسې ونکړو چه په آفرین او شابس پسې مو زړه وچوي.
هو مونږ باید د خپل ځان په صفت او مدحې مین او خوښ تر داسې اندازې نه شو چه ترینه مَن مَن غوښې واخلو او کوم عاجزسړی چه هغه د صفت او مدحې په فن کښې مبتدي وي او نشي کولی چه خلک په تشو خبرو خوښ کړي هغه بد و ګڼو. مونږ باید په دا غلطه خبرو ونه غولیږو چه خلک ئې نه کړي نو مونږ به ئې ولې وکړو. دا ځکه چه هر څوک ځان ځان ته مسئوولیت لري.
هو که خلکو کار ته نه پریښودلم هلته نو بیا حق لرو چه قراره په قراره استراحت وکړو او یا دغم سندری ووایو. نه مونږ باید دا ونه وایو چه جولایم او که نداف.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هو باید لاس واچوو او پښو ته حرکت ورکړو چه ورځ په ورځ خپل کار او صنعت ښه کړو. ځما مقصد دا دی چه داسې نه شو چه نظریات لوړ خبرې ډیري او عمل لږ. داسې نه شو چه خیالاتو او اوهامو د تطبیق د پاره د کار نه لاس واخلو. دا خو ډیره ښه ده باید آفرین ووایم چه د سعادت دپاره مونږ لوړ لوړ چورتونه وهو لکن دا غلطه ده چه کار نکړو او بیا لا یوعالم، پوه او تجربو کار هغه چه د ده ماغزه ډیر څه ویني او د خلکو په غلطی باندې هم ښه پوهیږم او د قوم او د وطن د خدمت د پاره زښت ډیر ارمانونه لري، ترینه کار وانه خلو.
هو د سعادت معراج او د وطن ترقي او تعالي په دې کښې ده چه ځان پوه کړو. خلک پوه کړو. کار وکړو او د کار خلکو ځنې کار واخلو، ترڅو دځان او قوم او د وطن او ددنیا د موفقیت د پاره قدم پورته کړو.

د دنیا موفقیت

انسان د دین، ایمان او وجدان په لحاظ مجبور او مسئول دی چه د خپل وس او طاقت سره سم هغه ووائي او ولیکي په کوم کښې چه د خلکو او د انساني ټولنې ګټه او فایده وي.
دا دسلیم طبعیت حس او ذوق او پوهو کسانو نظریه ده چه د عالم د اصلاح له امله دی په حکیمانه صورت سره د جامعی د خیر او فلاح لپاره کار وشي. نو ځکه زه غواړم چه د ګرانو لوستونکي د معلوماتو له پاره څه حقایق د دنیا د موفقیت تر عنوان لاندې ولیکم. په دا ترڅ کښې د انصاف له خاوندانو ښځه هیله لرم چه د تعصب نه کار وانخلي او د مضمون مقصد په پوره دقت سره ملاحظه او مطالعه کړي او د لاندی سوال(س) او جواب (ج) او تحقیق ته ښه ځیرشي.

س: دنیا د کشف او اختراع په سلسله کښې مخکې تللې او که نه بیرته پاتې ده؟

ج: صنعتي، زراعتي، تجارتي، طبي، او علمي چارې او پلټنې حتی آسمان دختلو قصد او دعوه، حربي آلات اوسامانونه د اتم او هایدروجن بمونه په ښکاره او واضح ډول ثابتوي چه دنیا د کشف او اختراع په سلسله کښې ډیر مخکې تللی ده.

س: نو په خوا دا دومره کشفیات او اختراعات ولې نه وه؟

ج: ددې فلسفه دا ده چه ورستنو خلکو د پاره مخکینیو خلکو مبادي پیدا کړي وو نو دوی په لټه کښې کوم تکلیف ته محتاج نه شول او له همدغه مقدماتي مبادیو نه ئې ګټه او نتیجه واخسته او وروسته تر یوې لږې سعی او هڅې په نوي کشف او اختراع موفق او بریالي شول.

س: دې عصر ته باید بریالی او موفق عصر ووایو، ځکه د مبا دیو نه مقصد ته مرتبه په مرتبه په واقع کښې همدا عصر و رسید او که نه؟

ج:- هو: ولی نه؟ دا دومره ښکلي منظرې، لکس مالونه او موټر، الوتکې ، نوی مود، صنعتي او زراعتي ماشینونه، دسفر د پاره ښه مستریح وسایل، ښه رنګارنګ حربي آلات او اسباب، د مریضاو او د ناجوړیو د پاره ښې شفاخانې او ډاکټران، د اوسیدو او سکونت له امله ښه عمارتونه او ودانۍ، د میو ډک باغ (بڼ) راز راز طعامونه، او خوراکونه، خواږه آوازونه ، د راډیو اختراع بالاخره څه چه لیدل کیږي او اوریدلی شی دا ډول د دې عصر د نوابغو او فیلسوفانو بریالیتوب او د مخکینو د زیار نتیجه او پایله ده. اما ډیر افسوس که څوک د خوند د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاره څوک پرېږدي او د عالم د تخریبي افکارو او هرج مرج او د انسان د محوه کوونکي امراضو مخه ونیول شي. ځکه هر څه که وی او انسان نه وی نو څوک به ئی څه کړی. دا دومره قتل او قتال. د دنیا دوه غم نه ډک عمومي جنگونه او په هرمملکت کښې اخ او دب او د کوریا د لښکر د جکړې، د سودان او سویز د کانال معامله، د عربو او یهودانو چور او چپاول، د مراکش او تونس اختلاف، لانجی، مظاهری او ظلمونه، په غربي او شرقي آلمان کې ناکلاری، دهند او پاکستان قتلونه، د ایران د نفتو ځندنیی واقعه، د متحدینو د نوی قوماندانی جوړول او نظامی پکتونه، د دنیا په هر کوټ کښې فکري اختلافات، نا حقه دعوې، جبراو تشد د، او حق پټول، ځان ځاني سیاست، ډول ډول مذهبونه، مسلکونه او عقیدې، استعماري خیالات، حتی چه دنیا بالکل د انسان د حرص او طول اصل له لاسه سره د دومره کشف او اختراع او پرمختګ د اور کوره ګرځیدلی ده. داد اتوم او هیدروجن د بمو د آثارو نه داسې معلومیږي چه د تباهۍ نښې او علامې دي او سړی په دې سودا کښې غورځوي چه د انسان نسل به یو ځل بیخي د ځمکې له مخې محوه شي.

س: دا خو نو بالکل موفقیت او بریالیتوب نه شو بلکه ناکامي، وراني، خرابي ده . معلومه شوه چه د نوابغو مخترعینو، فیلسوفانوکاشفینو دومره آوازې چټي دروغ او پف دي. داخو که دا نور حیوانات پرمونږ پوه او خبرشي باید وخاندي او د تمسخر په ډول آفرین او تحسین راکړي؟

ج: هو شک ئې ګڼئ؟ وراني- خرابي به نور څنکه وي. واقعي فیلسوفان او مخترعین کاشفین، خو هغه وي چه لا اقل د خپل مستریح حیات، د آرام ژوندون او د انتظام د وسائلو علم او عمل ولري. حیوانات هم خپل منځ کښې یوتر بله عاطفه لري. مثلاً باز د باز، شندله شند، لیوه د لیوه، پړانګ د پړانګ. همدارنکه نورځیرونکي او نه ځیرونکي حیوانات یو له بله خپل په مینځ کښې رعایت کوي، خو پرته له انسانه چه خپل په مابین کښې سره خوري. یو پر بل باندې تجاوز او تیری کوي.

س: دا ولې او په څه په دنیا کښې دومره نا کلاري پیدا شوې ده؟

ج: دا سوال ډیر مغلق دی. سړی د فکر په جولان او حرکت کښې ستومانه کوي. بیا هم ماته د ډیر غور او دقت په لحاظ او د مذهب له لیارې ثابته شوې ده چه دا ټول د پاک خدای د عدم اطاعت او نا فرماني آثار او د انسان په خپل کمال غره کیدلو نتیجه او پایله ده. نن له یوه طرفه د دنیا پرمخ تګ او ترقي او له بلې خو د اخلاقو ضعف تنزل او دا عجب او نادر وقایع راز راز او رنګارنګ مذاهب ډول ډول افکار مختلف سیاستونه د دنیا کشمکش او های، هوی دا تخریبي آلات سړی حق حیرانوي او په انتهائي فکر او صحیح تعقل کښې ضرور په دې اقرار کوي چه یو خالق الکل مربي، مدبر ذات شته چه په خپل حکمت ئې دا لوی ماشین د دنیا په لکونو لکونو پرزو سره چالان او روان کړی دی. خلکو ته ښیی چې په دنیا یو بل لوی واک لرونکی ذات شته چې هغه ته تاسې ټول طوعاً او کرهاً راجع او تابع یاست. که خلک د ده د دین په امر او نهی او هدایاتو روان شي نو به د انسان ټولې عقیدې او اړیکې حل او د دنیا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو چاروکې به د حق دين په رڼا کې فائده او ثمره واخلي.
س: په دنيا کې څومره اديان او مذاهب دي؟
ج: په دنيا کې اديان او مذاهب له حد نه وتلي دي.
س: دا ټول اديان حق دي او که يو؟
ج: ددې عصر د عمل د پاره يو دين حق دی او حق په ځای د خلاف کې علمي تحقيق او څېړ نه وائي چه يو دی.
س: دا دومره نور باطن اديان چا پيدا کړي چې د خلکو د هلاک موجب شوي دي؟
ج:د استعمار د مغزو خاوندانو د قوم ناقصو رئيسا نو پيداکړل او دا ځکه چې د بربريت فرعونيت خاوندان چې کله پوه شوي دي چې په دا ليارہ زہ خپله شخصي فائده نشم کولی او دا اقتدار به زمانه لاړ شي نو د دين او مذهب په نامه ئې ډير ساده خلک غولولي دي او په دا چل او دوکه ماری ئې خپل شوم مقاصد او اغراض حاصل کړي.
هو: د دنيا با تجربه او با تربيه منصف خلک پدې پوهيږي چې دا خبره حقه او ثابته ده او دا ځکه نن که يوځل په ټولې دنيا نظر واچول شي نو د دنيا په ټولو نا کلاريو نا آراميو کې د استعمار او استثمار خاوندان پوره لاس لري.
س: ددې غټې نا آرامی، اختلاف، تشدت، علاج به څوک وکړي چې ټول خلک د يوه حق دين لاندی را جمعه شي او په آرامې، خوښي ازادې د يورنګی په فضا کې ژوند وکړي؟
ج: د دې سخت مرض علاج هم سخت دی. ځکه چې په نړی که بالکل عدم اعتماد او د اخلاقو ضعف جاري دی. بيا هم که په نړيواله او بين المللی موسسه کې واقعاً بين المللي اشخاص، بنه عالمان، د موازني با تجربه صالح نماينده ګان سره ټول او په تمامه معنی خدای پاک ته راجع شي او د صحيح مذهب او آسماني حکم دين په اساس خپل جريانات شروع او پيل کړي نو د خدای پاک په فضل او د دوی د جد جهد او د صحيح تدبير په اثر به ټول اختلافات، روحي امراض محوه او په حقيقي صورت سره به په يو آرام، آزاد، مسعود ژوندون مشرف شي.

د ويرې علاج:

کله چې د نفس تصور او خيال د يو ناوړه آينده پيښي چې په دفعي د هغې باندې قادر نه وی وکړی په دا وخت کې نو په نفس باندې خوف او ويره طاري کيږي او په زړه باندې تکان، خفګان او غم او په اندامونو باندې ويره ده. تشنج او ارتعاش راځی.
ويره د بدن د پاره زيات خطرات پيدا کوي او ډير کرته پخوا د وقوع د هغه واقعې چې سړی ئې د بدن عواقبو ځني ويريږي مهلک عواقب پيښوي.
مثلاً سړی که په يوه دشته او صحرا کې روان وي او په زړه باندې ئې دا ويره راشي چې دلته په کوم پړانګ او يا ليوه راشي او ما به وخوري او دا خوف د ده په زړه باندې استيلا وکړي او طريان ئې مخ په زيات والی لاړ شي آخر پخوا ددې ځيني چې ليوه او يا پړانګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته ضرر ورسوي زړه ئې چوي.
او يا مثلاً حتی خلک غواړي چې کوم کار وکړي لکن پخوا له کولو د کار څنې په خيال د کولو د کار کې يو خوف د ده په زړه باندی راځي چې په نتيجه او پايله کې د دا رنګ خلکو څنې هر څه خطاء شي او يا مثلاً مرض چې سړی په کی د مرګ د ويرې له امله دومره په خوف کې شي چې په نتيجه کې مرض او رنځ پاتې او ويره د مرګ موجب وګرځي، کوم هغه اسباب چې د ويرې موجب کيږي يا به اصلاحي کار وي او يا به اختلالي، چې ددې هر يو د پاره به علاج وبنودلی شي.

ويره په څلور قسمه ده:

(۱) يو قسم ئې هغه ويره ده چې د وقوع د امر ممکن او احتمالي شي. څنې پيښه شوي وي يعنې داسې يو شی وي چې د سړی د قوت او طاقت څنې بهر او بيرون وي.
(۲) او دوهم، هغه قسم ويره ده چې د وقوع د امر ممکن چې د سړي په خپل قدرت او اختيار کې وي او هغه کار يواصلاحي کار وي پيدا شوی وي لکه مثلاً سړی خيال وکړي چې ظالم به د ظلم څنې منع او د مظلوم سره به معاونت کوم. په دا وخت کې يوه ويره پيدا شي چې نه چې ظالم د ظلم سلسله زما پورې به هم وغوځوي.
(۳) دريم قسم ويره هغه قسم ده چې د وقوع د داسې امر چې هغه امر ممکن وي او د سړي په اختيار کې هم وي او يو د فساد او اختلال کار وي نشوه او نمائی کړی وي. مثلاً چې سړی خيال وکړي چې د وطن او د خاورې انتظام او د سپلين به خرابوم. نو په دا وخت کې يوه ويره پيدا شي چې د اقتدار خلک به مې حبس او يا مړ کړي.
(۴) څلورم هغه قسم ويره ده چې له امله د يو ضروري امر لکه د مرګ د خيال نه پيدا شي.
ويره په دا څلور واړو اقسامو سره يو نفسي او روحي مرض دی او ددې مرض د پاره روحي دوا په کار ده. نو څکه دا لازموي چې لوستونکی دې دا نسخه ياده کړي او د خپلې ويرې د مرض علاج دې پرې وکړي.
د اول قسم ويرې دا چې ويره له داسې امر ممکن احتمالي شي څنې پيښه شوي وي چې د سړي په اختيار کې نه وي.
علاج ئې دا دی چې سړی بايد ژرتر ژره داسې افکار قطعه کړي او زړه ته ډاډ ورکړي چې دا يو احتمالي شي دی. داسی نه دی چې ضرور به واقع کيږي بياهم که واقع کيږي نو ويره خود هغی دفع نشي کولی. نو څه له په خوا د وقوع څنې د ويرې له امله ځان تلفوم. زه مکلف په ښه کاريم نور چې هر څه کيږي کيږي به .
د دويم قسم ويرې علاج دا چې ويره د يو داسی امر ممکن شي څنې پيدا شوی وي چې د سړي په اختيار کې وي او اصلاحی کار وي.
علاج ئې دا دی چې ويره بايد په اصلاحي خدمت کې لکه د ظالم منعه کول د ظلم څنې او يا د مظلوم سره معاونت هيڅ زړه ته را نه وستل شي.
څکه داسې ښه عزم او قصد، دلويانو او د اولوالعزمو خلکو کار دی. د عزم او ارادی خلک لويه غايه او هدف لري چې هلته ويره کوم اهميت نلري. په داسی وخت کی **سړی بايد دا شعر ياد لري.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرد باید که در کشاکش دهر
سنگ زیرین آسیاب باشد

سعدي

د پښتو متل دی: چې لوی بارونه وړی خوراک زوز دی.

په دا سلسله کې باید داسې خلک د مخکینیو پوهانو اولویانو د ژوندانه کار نا مې ولولي او مطالعه کړي. هلته په کې د هغې ثبات، حوصله، استقامت او په هغې باندې د دنیا مشکلات او سختی او ربړو ښه تجزیه کړی او د خپل د زړه ډاډ د پاره ئې د ځان سره یاد داشت وکرځوی.

الله جل جلال له په کلام مجید او فرقان حمید خپل کې فرمائي: **« ام حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ ۖ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ ۗ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ»** د ترجمعی حاصل : (مسلمانانو آیا تاسو ګمان کوی چې جنت ته داخل شئ او رانه شئ په تاسو باندې تکالیف او مشکلات د مخکینو قومونو چې هغی په حیات کې په لوړې او مرض او پریشاني تر داسې اندازی مبتلا و چې ویلې به رسول صلی الله علیه وسلم او هغه اشخاص چه به د ده سره وو کله به مدد او معاونت د الله پاک ورسیږي. الله جل جلال له په جواب کې فرمایل خبرشی چې مدد او معاونت د الله پاک قریب دی.)

د دریم قسم ویری، کوم ویرې چې ویره د هغه ممکن شې ځنې پیدا شوي وي چې د سړي په اختیارکې وي. یو ناوړه وضعیت او د جامعی د پاره مخل امروي، ددې ویرې علاج دادی چې باید د ځان سره فکر وکړی او خپل ایمان او وجدان حاکم وکرځوئ چې په حیات او ژوند کی کوم کار د کولو وړ دی، او کوم ندی او په دا وسیله په خپل عقل سره د داسی اوضاعو ځنې اجتناب وکړي چې هغه موجب د نارضائي د خدای پاک او سبب فساد د خلکو ګرځي .مقصد دا چې ددی قسم ویرې علاج په خپله د سړي په خپل اختیار کې دی.

هو آیا سړی ولې داسې کارته اقدام کوي چی هغه موجب د فلاکت او بد بختي د ځان او د خلکو شي.

د څلورم قسم ویرې کوم چې له یو داسې امرځنې پیدا شوي وې چې حتمي الوقوع وي لکه مرګ علاج ئې دا دی چې سړه باید داسې افکار په تصور او خیال کې راولي چې مرګ یو داسې امر دی چې خلاصی ترې ممکن نه دی نو ولې پخوا د مرګ ځنې ځان د خفګان او د مرګ د ویرې له امله وژنم؟

آیا زما دا ویره کومه دفعه کولی شي او که نه؟

آیا د تقدیر کړه څوک دفعه کولی شي او که نه؟

ښه نو چې څه مقدره ده هغه به کیږي نو پخواله مرګه به ولې ځان په عذاب مبتلا کوم؟

د مرګ ویره اکثرو اشخاصو باندې علی الخصوص د ضعف په حالت کې زیاته استیلا او غلبه راولي نو ځکه محترم لوستونکي دې مرګ د ویرې د علاج تر عنوان لاندې په پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول د علاج مطالعه وکړي.

د مرګ د ویرې علاج

دا باید په یاد ولرو چې مرګ د انسان د پاره د ذات فنا نه راولي او دا ځکه چې انسان د نفس ناطقه ځنې عبارت دی او نفس ناطقه په مرګ سره دومره کیږي چې د بدن ځنې ارتباط قطع کیږي لکن دی چې خپله په نزد د قادر مقتدر وصل پیدا کوي او علی الخصوص ارواح د هغه اشخاصو چې د حیات محصول ئې د بشر د اصلاحاتو او خدمت د پاره دفتر وي. دا رنګ خلک که څه هم په ظاهر کې د دنیا د غم کدې ځنې سترګې پټوي لکن په واقع کې همیش د پاره ژوندی دی. همدا وجه ده چې سالک فرمائي :

هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق
ثبت است بر جریدهٔ عالم دوام ما

یو پوه پښتون ادیب وائي:

زمانـي سره ئـې لیار د محـوې نشته
د ایثار په ګټو ښکل دی نوی نوم ځما

دمثال په ډول که د کوم سړي ځنې لاس او یا نور اعضاء پرې کړی شي خلک دا نه وائي چې معدوم شو نو معلومه شوه چې د بدن په محوه والی کې د انسان حقیقي محوه والی نه راځي نو که د انسان د روح رابطه د بدن ځنې قطع کیږي او بدن په خاوره کې ښخ شي داسې نه ده چې انسان او نفس ناطقه محوه شو همدا وجه ده چې د حضرت بلال د مرګ په وخت کې د ده محترمې ښځې ډیره ها او هو کوله. حضرت بلال ورته په ځوا ب کې په دا مضمون وویلې.

واویلا چه میزنی در پس مرگم از حزن
واطر باهمی بگوی دوست بدوست میرسد

لوستونکي دې دا په یاد ولري چې د مرګ ویره به غالب د دې لاندې وجوهو له امله وي:

1- داچې سړي ته د مرګ حقیقت معلوم نه وي او د دې له کبله چې مرګ ورته فناء د ذات ښکاري نو ځکه به خفه او په ویره کې وي.

2 - ددې له امله به سړی د مرګ ځنې ویریږي چې په مرګ به درد او تکلیف ورته ښکاري.

3- دا چې سړي ته داعقیده پیدا شي چې په مرګ کې د سړي د پاره د هستي نقصان دی او ټولی کمالات د سړی محوه کیږي نو ځکه په زړه باندې ئې ویره راشي.

4 - د دې له امله چې وروسته د مرګ ځنې به سخت احوال او تکالیف پیښ شي نو ځکه د مرګ ځنې په ویره کې ولیږي چې څه به کوم او څنګه به شي؟ اونه چې په عذاب مبتلا شم.

5- دا چې سړی په خپلو اولادو، دوستانو او خوړو ملکرو باندې خفه وي وروسته د ده د مرګ به هغوی څه کوي؟ اولاد به ئې چاته پاتې شي او د ژوند حالت به څنګه وګرځي؟ په دا پنځو واړوحالاتو کې چې سړی د ننه دننه فکر کوي او د خداوند تعالی قدرت او انتظام د عالم چې ځیر او د دنیا په وقایعو کښې چې عمیق کیږي هلته سړی خپله په خپله د داسې عقدو حل کولی شي او داسې شیان چې د خفګان موجب نه ګڼي او نه داسې عادي شیان د همت او ثبات په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوندانو کوم تاثیر اچولی شي چې ځان په خپل لاس د ویرې طوفاني بحرته واچوي او د ویرې درنده ته ځان وسپاري.
بیا هم لوستونکي دې د هر مادې په متعلق خاص خاص د دی لاندې مجربې نسخې ځنې ځان ته دوا جوړه کړي.
1 - دا چه خلک مرګ ځان د پاره فناء ګڼي مرګ په څه فناء دی؟
آیا دا فناء په دې دی چه نفس او د بدن روابط سره قطع کیږي. که دا وي د اخونو باید د ویرې موجب نه شي ځکه چه مرګ فناء د نفس او د ځان نه دی. ځکه بدن د غوښو او پلو او رګو او شرائینو او هډوکو او دځینې نورو اجزاو ځنې جوړ دي او دا اجزاء کله چه د بدن او د روح رابطه قایم وي هلته هم کله په زیادت او کله په نقصان کښې وي. هو په ژوندانه او حیات کښې د بدن اجزاء په هر آن او ثانیه کښې ځان ځان ته اوضاع قبلوي طفل وي مراهق شي مراهق وي د ځوانی نیشه ورته ورشي. ځوان وي د کهولت او شیخوخت په ادوارو راشي. هو انسان پیداء لپاره د تغیر او تبدیلی دې یوازنی شی چه دایم او باقی دی هغه علم او فضل او کمال دی او دښه عمل جزا.
2 - دا چه سړی ویریږي چه په مرګ کښې به تکلیف وي علاج ئې دادی چه تکلیف او زحمت دا ټول د بدن او د روح د ارتباط له امله دی او د بدن په ارتباط کښې په سړي باندې رنګا رنګ دردونه راځي کله سردرد کوي او کله پښې کله غاښ په درد وي او کله سترګه **وعلی هذالقیاس**   یعنې دا ټول زحمت او ربړ د بدن په اثردی. کله چه د روح او بدن په مابین کښې ارتباط خلاص شي هلته نو د دنیا ټول زحمتونه او تکلیفونه خاتمه پیدا کوي او یو بله د حیات او ممات سلسله جوړیږي. په دا حقیقي حیات او ممات کښې باید د دې ځنې انکار ونه شي چه د دې دنیوي حیات عملي تأثیرات اواغیزه لري او د دنیا ښه او بدکار او عمل رنګ کار ورکوی.
3 - که سړی په داخیال کښې وي چه مرګ نقصان دی او ټول کمالات محوه کیږي نو دا دې د دوا د پاره په یاد لري چه مرګ متمم د کمالاتو دی. نه ما می د کمالاتو وروسته د مرګ ځنې سړي ته د کمال ثواب ورکول کیږي او د ابدي حیات د پاره موجب او علت کرځي.
«**الدنیا مزرعة الآخرة** » دنیا ځای د کښت د اخرت دی. نو که سړی کښت وکړي دا کښت او فصل ئې په پوخ والی راشي دا وخت به آیا سړی خفه کیږي نه باید سړی خوښ وي چه اوس به د زحمت نتیجه او ثمره اخلم باید سړی کوم چه په صداقت او ایمان وجدان ئې د ژوند دقیقې او ثانیی طی کړي وي. د مرګ ځانکندن په وخت کښې ډیر خوښ او د الله پاک د حقو وعدو امید ولري.
4 - دا چه په دې باندې سړی ویریږي چه اولاد او متعلقین به یې وروسته د ده د مرګ ځینې په زحمت او تکلیف شي. زما په عقیده چه داسې خلک په خپل عقل او معلوماتو کښې نقصان لري.
یو عاقل او باعمله سړی باید دیته فکر وکړي چه آیا انسان په اصل کښې څه وو او بیا ځنګه شو؟ د انسان د پیدایش ځینې نیولې د رشد تر مرتبې پورې چه کوم تغییرات او تبدلات سړې او تودې پیښیږي دا ټول حالات سړي ته دا ښئي چه انسان د فکر او تعقل ځینې بیرون یو داسې مقتدرحکیم، خلاق الکل مربي او تربیه کوونکی ذات شته دی چه هغه په خپله د موجوداتو د هرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرې انتظام کوي او واقعآ مربي او تربيه كوونكى دى نو د سړي د اولادې او متعليقنو سبب الاسباب پاک الله دى.
هو ډېر كرته ځنې خلک په حيات کښې د خپلو اولادونو او متعليقونو تربيه نه شي كولى او سره د دې چه عالم او فاضل هم وي او ډيرې منډې او رامنډې او هلى او ځلې هم کوي. بيا هم هيڅ په لاس نه ورځي او دخپل اولاد او متعليقينو تربيه ترې خرابوي.
ډير كرته يو سړي سره د ډير مال او ثروت ځنې ټول متعلقين ئې بې علمه او كماله پاتې شي او كله بيا په زيرو زيرو ستركو ورته ګوري چه زوى او ورور او خپل او خپلوان ئې د مرګ په حالت کښې د حيات سره وداع كوي.
كه په مال او په ثروت باندې د اولاد د پاره چا حيات او يا په عقل او فكر باندې د اولادوځنې چا د مرګ دفعه كولى شوه نو دا چه سړى په اولاد باندې ويريږي نو دا رنګه خلک دې اول په مال او عقل باندې كه نر وي د خپل ځانه ځنې د مرګ دفع وکړي. نو معلومه شوه چه سړى بايد د مرګ ځنې ونه ويريږي.
5 - او كه سړى د مرګ ځنې د خپلو بدو اعمالو په اثر ويريږي نو توبه دې و كاږي او كوشش دې كوي چه ښه عمل وکړي.
هو دا ويره ښه ويره ده لكن هلته چه د دې ويرې دا تاثير نه شي لكه چه د پښتو متل دى « توبه د بدو او كه پيښ شو حمله په بدو». كه دا ويره په آخر د حيات کښې پيښيږي بيا هم تر غرغره پورې صرف په حق د حقوق الله کښې قبوله دى او سړى بايد دا په ياد ولري چه په حالت د صحت کښې با يد د خداى پاک ځنې ويره له اميده ډيره وي.
 دا ځكه چه سړى كوشش وكړي چه ښه عمل وکړي او په حالت د مرض کښې به اميد بايد د ويرې او ترس ځنې ډيره وي ځكه چه په مرض کښې خود سړى ځنې له امله د عدم قوت او طاقت د طاعت او عبادت او عمل سلسله قطع كيږي.
6 - كه سړى د دې له امله ويريږي چه مال، اسباب او د دنيا معيشت به ترينه پاتې شي دا قسم ويره بايد ونكړي ځكه هيڅ شى دايم او باقي بې ذات د واجب الوجود ځنې نه شته.
د انسان دا وظيفه ده چه سعيه او كوشش به كوي چه څه په حلاله او جايز صورت سره پيدا كړي او غرض به يې داوي چه د بشر او د عالم د اصلاح او انتظام په لياره کښې به يې خرڅوم او پس د دې وروسته محترم لوستونكي دې په ياد لري چه طبعي اجل ضرور رسيږې او هيڅ مخلص ترې نشته.
يو وخت داسې راغلي او راځي به چه ښايسته ښايسته قدونه او بادامي ستركې او د ګل رنګ دا ټول محوه او نا بود كيږي او كه په دنيا کښې مرګ نوى شايد د دنيا به په انسانانو باندې قدم په قدم هم نوى رسيدلى اخر هر مركب منحل كيږي او د مركب عناصر به يو ځل بيا انفرادي شكل ځان ته قبلوى.

كين سيل متفق بكند روز اين درخت
وين باد مختلف بكشد روزى اين چراغ

نوټ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مختلف باد او منقف سیل عبارت د څلور عناصرو ځیني دی چې کله په اتفاق وي او کله په اختلاف. د تل ژوندون کول امید له یو طرفه خیال او محال دی او له بلې خوا به پوه خلکو ته معلومه وي چه عمر هغه ښه عمر دی چه وجود صحیح او سالم وي سړی وکولی شي چه په صحت د وجود سره او فکر په کار واچوي او په دی اثر ځان او خلکو ته مفید ثابت شي.
کله چه وجود مخ په انحطاطه روانیږی دا وخت د دنیا ټول لذائذ او خوندونه هم د تنزل خواته قدم اخلي. تر داسې حده پورې د بدن په تنزل سره د ژوندانه خوند خرابیږی چه اخر عقل او منطق هم دلاس ځنې لاړشي ظاهري او باطني حواس د انحطاط لار طی کو او ملاکړو په غاښ وتلی سترګې بې نوره غوږونه، کاڼه، ویښته، سپین مخ ګنجي بالاخره بدن په ریږ دیدو پیل وکړي او ډیر داسې خلک لیدل شوي چه په اخر دعمر کښې یو موټی غوښه ناسته او ولاړه یې په تکلیف وي زوی او ورور او خپلوان ورسره په تنګ په ځای د دې چه ورته دوعا وکړي چه ژوندی دې وي.
وایي خدای پاک دې اوس په خیر سره فیصله کړې. دا وخت په خپله سړی هم د حیات په دقیقو کښې هر دم تکلیف او زحمت حس کوي.
ښه نو داسې حیات چه په نورو تکلیف شي او د ځان د زحمت موجب وکرځي. څوک به یې څه کړی نو ښه دا ده چه سړی به د حیات په مد او جزر کښې یوازې په یوازې همدا امید او ارزو ولري چه د ځان او د خلکو د پاره خدمت وکړي.
هو ترڅو ژوندی وي. د حیات مقصود به یې همدا وي او په حیات کې به همدا غواړي چه پاک خدای د شرف ژوند او مرګ مې په نصیب کړي کوم چه په ژوند او مرګ کښې ایمان او وجدان ته خجالت نه لرم او د ستا د رضی موجب شي او د ارذل العمر ځنې چه د ستا ګران رسول ترینه نجات غوښتي ماته هم نجات راکړي.
هو سړی باید په مقتضا د **« موتوا قبل ان تموتوا »** باندې عمل وکړي یعنې باید همیش سړی په خودا مرګ ځنې داسې کاروته اقدام وکړي چه هغه ورته وروسته د مرګ ځنې په کار راشي.
افلاطون ویلي: **« مت بالا راده تحی بالطبیعه »** مړشه په ارادې یعنې د مرګ د پاره د ژوندانه په ادوارو کښې کار او خدمت وکړه تر څو په طبعي مرګ سره همیش د پاره ژوندی پاتې شي او افتخاری حیات دی په نصیب شي.
دا وه د مرګ د خفګان د علاج د پاره هغه مجرب به نسخه چه د دی مرض مصابان به عمل پرې وکړل سل په سلو به جوړشي او امید دی چه عالي همت خلکو د پاره د یو تذکر په ډول یادونه وي او خپل په خپله دا رنګه ویره چه بې د نقصان ځنې کومه فائده نه لري د زړه ځنې و باسي، وسواس او واهمې ته کوم اهمیت ورنه کړي. په پوره میرانې تر څو چه ژوندی وي کار او عمل په پوره جدیت او فعالیت مخ په وړاندی بوزي او د جامعی او ټولنې هغه افراد ته چه د مرګ ویرې د دوی هر څه اختناق کړي وي، قوت قلب او هادی شي، څو دا ډول افراد د ښو خدمتونو مصدر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالی همت:

یو د لویو صفاتو څخه چه انسان سترو افتخاراتو ته رسوي او په هر مشکل باندي یې بریالی اوکامیابوي « **عالی همت**» دی. انسان ته د ژوندانه په دورو کښي ډیرې ډیرې، اړکي او زیاتي لانجې په مخ کښي راځي.

هو ولړه، تنده، بر بنډ والی، راز راز امراض او ځینی نور موانع او شیان دي چه د ژوندانه په دورو کښي هرو مرو په سړي راتلونکي دي او ناکامي او کامیابي خو یو تربله سره تړلې ده. او خلاف التوقع شیان ډیر پیښیږي، نو یواځنی شی چې د داسې مشکلاتو مخه نیسي او سړیته قوت قلب او د زړه طمانیت ورکوي هغه همدا عالي همت دی. دعالی همت خاوندان همیش د مشکلاتو په لیدنه موسکی، موسکی خاندي، ثبات او حوصله له لاسه نه ورکوی او وروسته د زیار او زحمت څنی هر څه چه ورته پیښیږی مقاومت نه بایلي او په پوره متانت او استقامت شپې او ورځې تیروي .

هو داسې د لوړ همت شخصیتونه ګرمي او یخنی، شدت او ترخه، او خواږه ټول عادي شیان ګڼي د لوړ همت له څښتنانو سره اندازه وي، قانون لري او په صحیح او درست تدبیر او په تاریخي وقائعو سره زړه ته ډاډ ورکوي. فکر او سنجش، عقل او تمیز د ښو او بدو فرق دا د لوړ همتو خاصه ده. جدیت او فعالیت، غیرت او میرانه د حق او حقیقت د پاره جائزه مجادله په لوړ همت سره کیږي، پاک نفسي او صداقت په مخامخ او وروسته یو شا نی حال لري. د لوړ همت آثار او مظاهردي. عالی همتان په هر وخت کښي په هرټولنه او جامعه چه وي یورنګ، یو دین او یو مذهب لري.

دا رنګ خلک د لیدونکو په سترګو او نظارو کښي مختلف ښکاري نو ځکه څوک په یو ډول او څوک په بل شانې تعبیرونه ترې کوي.

د عالي همته خلکو سره هر څه شته او هرڅه لري او همدوی دي چه د خلکو د ژوندانه بیړۍ د هلاکت څني بچوي.

هو دوی سرونه ورکوي او د حیات په قربانی کښي هیڅ تردد او ډیله نه لري، لکن د وطن ناموس او سرونه ساتي او د جامعي او وطن سعادت او افتخار ګټي. مال او پیسې مصرفوي لیکن، عزت شرف او د خدای او د رسول رضا پرې حاصلوي. د لوړ همت خلک زیړ رنګ، ټیټې سترګي او د ایمان او دو جدان خجالت نه قبلوي.

هو دوی مال او متاع بالاخره خپل ټول موجودیت د خپل شرافت څني قربانوي. دوی د خلکو سره محبت او الفت راشه درشته بې کومې طمعي، منافقت، ریا او فریب څني کوي.

هو یقین دادی چه د لوړ همت خلکو سره ایمان وي او د میراني درس یې د سر او د زړه په پردوکښي نقش وي. ریا فریب او منافقت د بې وجدانه او بې ایمانه او په واقع کښي د ټیټو او بې فهمه خلکو خاصه ګڼي او طمع او توقع یواځې د پاک الله څني لري. دا رنګ د لوړ عزم خلک زوی او پلار، ورور او قریب دوست او عزیز او اشنا خپل او پردی د حق او عدالت په مقابل کښې یو راز ګڼي.

شخصیاتو او اجتماعیاتو فرق او تو پیر ورسره وی. د قانون مراعت له ظلم او بې عدالتی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفاع جامعي ته فائده رسول خپله وظيفه بولي او په دې لياره کښي له مشکلاتونه خوند اخلي. په دا ميدان کښي فنا خپل سعات ګڼي.

د شهوت د افراط او غليان علاج

شک نشته چه در هر څه د پاره يو معينه مرتبه ده چه په هغه مرتبه کښي شی، ښه ښکاري او هغه مرتبي ته پوهان د اعتدال مرتبه وايي. په دا مرتبه کښي افراطه او تفريط منفوريت عامه لري او خلک ورته د منفوريت په نګاه ګوري او دا ځکه چي انسان امتزاج کي دعدالت ځنې کار اخستل شوی او د عناصرو امتزاج د انسان په حقيقت کې د عدالت مرتبه جوړه کړې. نو ځکه پوهان د افراط مرتبه چي په کې شدت او هدت دی او د تفريطه مرتبه چي په کې نقص او ضعف دی، نه خوښوي او هرڅه ته پوه انسان د اعتدال په نظريه کې خپل ميلان ښکاره کوي. هو: خوراک او سکل، اغوستل، مسکن، ازدواج او داسې نور نور د ژوندانه د استراحت شيان او خوښی دا ټول ځانته د اعتدال مراتب لري چې په هغه مرتبه کښي ښه ښکاري او افراط او زيات والی يې نقصان او مرض دی چې علاج يې ضرور اوپه کار دی. همدا وجه ده چې پوهان د دی مرض د علاج د پاره تجربې کوي او په لاندی ډول سره د مرض اقسام و علاج ښيي:

1 - که د شهوت افراط له امله د حرص په ماکولاتو او مشروباتو کې وي يعنې دا چه سړی له ډيره خونده اخستلو دښولذيذو خوراکونو او سکلو ځنې اخر داسي نيشه او پرکاله شي چه شپه او ورځ په همدې فکر کې وي چې د خولې د مزې د پاره او د ښت دغت والي له امله روا وي او که ناروا څه پيدا کړي او هميش شراب او کباب د خلکو د وينو او غوښو ځنې ځان ته تياره وي او د عاجز او غريب او د وطن او د خاورې غمه ورسره نه وي، خپل عزيز وخت کوم چې سړي په کې کولی شي چې د جامعې او ټولنې د خدمت د پاره کار وکړي. په چتی استراحت تيروي او هميش يې آئينه په لاس کې د خپل رنګ او روغن نندارہ کوي. دا مرض واقعاً چه هرڅو مره د جامعې په افرادو کې سرائيت کوي هغومره د ترقي، تعالي او نهضت د پاره مضر تشخيص شوي نو ځکه پوهان وايي چې د دې مرض لرونکي خلک دې دعلاج د پاره دا نسخه ياده کړي چې ماکولاتو او مشروباتو په خباثت او رزالت کې دې فکر کوي چې آخر څه تري جوړيږي او اعتماد په دې کې شته او که نه؟ دادې په فکر کې راولي چې که په داسي استراحت ځان عادي کړم آخر د دنيا وضعيت خو په يو قرار نه دی، يو وخت به داسي راشي چه دا شيان به راته نه پيدا کيږي نو به هلته بيا چې زه په داسې نرم او ګرم سره عادي شوی يم را باندې د ژوندانه ساحه تنګه شي او بل ته محتاج او حيران يم او نن چې زه په حل د عاجزو او غريبو خلکو ځنې بې پروا يم سبا که دا ورځ په ما او يا زما په شيرينو خواخوږو راشي، څه به کوو.

سړی بايد دا فکر ته راولي آيا که وطن او جامعه تيته او پرکه شي او دا زما استراحت به راته پاتې شي او که نه او سړی يو وار ديته هم متوجه شي چې زه ولې دومره د هرڅه ځنې غافله يم او يو قسی القلب انسان را نه جوړ شوی نو به په دا تصور کې آخر دې مرحلې ته ورسيږي چې دا خو استراحت له کبله او په خوراک او سلګو د حرص له امله را پيښه شوي له بلې خوا سړی بايد ځير شي چې خلک د علم او فضل او د عزت او احترام خاوندان شول، دنيا نن مخ په آسمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه شوه د سیندونو مخه نیسي، غرونه سوري کوي د کلو کلو مزلونه په ډیره لږ موده او استراحت سره طی کوي. حس د جهانګیري د مقتدرو خلکو په مغزو کې ننوتلې او زه یوازې د ځان په ماحول کې هیله بیله د خوند او شخوند غمه کوم. آیا انسانیت دا دی او که بل څه؟ نو که انسانیت دا وي د حیوان او د انسان په منځ کې فرق څه شو؟ له بلې خوا سړی باید دیني او مذهبي ارشادات او د نوابغو او ائمه ؤ د ژوندانه کار نامې دا ټول مطالعه او د عمل لاندې را ولي.

هو افراطه په الکهول او شراب کې حکماء وایي چې د ډیرو امراضو سبب او علت کیږي.

دفارسي متل دی: « **کم بخور همیشه بخور**» حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فرمایي:

«کلوا ***في بعض بطنکم*****تصحوا»** خوری په بعضي ګیډه کښي. یعنې ټوله مه ډکوئ چې صحت مو کامل وي. په بل حدیث کې راغلي «**البطنه رأس کل داء**» ګیډه سر د هر مرض ده.

2 - که حرص د مني د شهوت له امله یعنې د ښو ښایسته ښځو له وجهې وي دا هم چې افراط ته ورسیږي زیات نواقص لري او سړی ځنې یو فاجر او فاسق سړی جوړیږي. په نتیجه کې ضعف د بدن او فساد دعقل راولي او دا ځکه چې مني یو جوهر دی. په انسان کې چې قوام د وجود په دی سره راځی تر داسی حده پوری اطباء وایي چې د اندازه ځنې زیات مصرفول د شهوت نقصان د عمر هم کموالی راولي. د یو حدیث شریف مضمون هم په دا ډول دی:

نوټ:

مراد د نقصان د عمر ځنې مؤقت اجل دي. له بلې خوا ډیرداسې خلک شته کله چې د شهوت په حرص کې ولیدلې نو بالاخر ټول شته او موجودیت مال او پیسې ترینه د لاسه ځنې تلي دي. امام غزالي علیه رحمت فرمایي چې حرص په شهوت کې په مثل د ظالم حاکم دی چې باچا ورسره په خپل اختیار پریښي وي. آخر دا ظالم حاکم د بدو استفادو له امله د رعیت ټول مال او پیسی په غدراو رشوت سره ځانته جمع کړي او خلک د فقر او عجزپه میدان کښینوي او دولت ټول مال او پیسې په غلطي او خیانت سره تس اونس کړي چې هیڅ نه د ملت او نه د حکومت په درد وخوري .

همدا رنګه که د شهوت قوت د عقل په حکومت سره مغلوب نشي د بدن ټول صالح مواد او اخلاط چه د خوراک ځنې پیدا شوی دي. د حرص له امله بیځایه مصرفیږي او د بدن ټول اعضا د ضعف او کمزوری سره مخامخ کوي او که دعقل په حکم سره او د عدالت په قسم سره په مناسب د اندازې اقتصاد وکړي دامثال د هغه حاکم لري چې دخلکو سره د عدالت په لیاره روان وي او د مملکت په مصالحو کې سعیه او زحمت وګالي. د وطن ترقي او تعالي یې په خپل خیال او اراده او عمل کې وي او د وطن سرحدونه او بندرونه ښه ساتي. دا وه د امام غزالي (رح) نظریه. نو سړی باید ښه پام وکړي او متوجه شي چې شهوت ترې د اندازې ځنې تجاوز ونکړي.

دا چې ځنې خلک حلاله ښځه په کورکې لري او بیاهم د حرامو او نا رواو شهوت پسې هڅه کوي، ددې د پاره به خدای پاک خبر چې زما دا وینا تاثیر وکړي او که نه؟ لیکن زه خپل مسولیت پورته کوم، نو ځکه دا رنګه خلکو د پاره وایم چې حلاله ښځه په خپل کور په مثال د یو مهیا طعام دی. لکه طعام چې ولږه دفع کوي همدا رنګه که یو سړی د حلالې ښځې استفاده کوي د شهوت د غلیان دفع پرې راځي. که یو سړی په خپل کور کی طعام د کفاف په اندازی لري او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم کور په کور ګدایي کوي نو دا ډیره د حیرت او د کم عقلی خبره ده. په همدې قیاس سړی ویلی شي که څوک حلاله ښځه په کور کې لري او حرامو پسې سیعه کوي غټه لویه ګناه او رزالت دی. ما د یو پوه تجربه لرونکي سړي څخه اوریدلي چې داسې خلک مې لیدلي دي د بل چا د ناموس پسې کرځي بیا چې تحقیق وشي دده د ناموس پسې نور ګرځي.
د بلې خوا حکماء وایي چې په زنا سره اکثرآ امراض پیدا کیږي.
هو په حدیث شریف کې داهم راغلي چې د زنا په سبب سره د عمر او رزق څخه برکت ځي.
په زبور شریف کې لیکل شوي چې ډیره بلا په زاني را مسلطه کیږي چې د رزق برکت ترې محوه کیږي. د شهوت په حرص کې آخر سړی دې مرتبې ته رسیږي چې له هر څومره د ډیرو ښځو سره وصل شي او فرضاً چیرته کومه یوه ترې پاتې وي دا خیال کوي چې په دې کې به یو لذت وي چې په نورو کې به نوي او دا خیال د سړی یوغټ جهالت دی. که سړی وکړی شي چې په اعتدال سره د شهوت څخه کار واخلي نو به د دې مخکینو مفاسدو څخه په حفظ کې پاتې شي.

اوس به راشو دیته چې عشق په دوه قسمه دی:

یو بهیمی یعنې حیواني عشق. دا عشق عبارت د دی څخه دی چې له امله یې د استیلا د شهوت څخه سعیه او کوشش کوي چې د یو شخص زړه یا په مال او یا په کاذب محبت لاس ته راولي او خپل بهیمیې شوم مقاصد په نا جایزې لیارې ترینه حاصل کړي. .دا قسم عشق ته پوهان دچار پایو عشق وایي.
صحیح ماغزه دا قسم عشق په علمي، فني او حقیقي عشق بدلوي. دوی انسان په بشپړه توګه مطالعه کوي او د مطالعې، کار، عمل او اصلاحي خدمت د کولو په واسطه دا بهیمي رابطه او د لهو لعب له حالته ایستل او حقیقي لورې ته د جهت ورکولو مرسته او مساعدت کوي.
اطباءوائي په چا کې که دا قسم فاسد عشق پیدا شو کوم چې غړوندي د کنترول او د شهوت د عقل د اقتدارنه لاړو، دوا ئې داده چې د بدن د مهیجه ؤ موادو علاج دې په ادویه ؤ مطفیه ؤ سره وکړي.
او د دویم قسمی عشق حقیقي عشق دی. دا عشق ته پوهان د کار او عمل او د اصلاح او خدمت او رحم او عاطفی عشق وایي.
دا عشق د ایمان او وجدان محکمي او تقویه راولي.
دا ریښتنی عشق هرڅه ته غواړي چې د حقیقت په نګاه وګوري.
دا عشق د شرعي او مذهبي احکامو زیات لحاظ کوي او سړی په دا فکر کې اچوي چې صراط المستقیم د څه څخه عبارت دی.
حقیقي عشق کله د مجازي عشق څخه پیدا کیږي او پوهان د ظاهري عشق څخه معنوي عشق ته ترقي کوي. د دنیا په ټولو موجوداتو کې د عشق اسرار موجود دي او په همدا عشق سره موجودات ښکته او پورته کیږي. دنیا په عشق سره اباده ده او آخرت په عشق سره حاصلیږي.
د عشق خاوندان د خاوری او وطن او د قام او قبیلي سعادت غواړي او د بشر د ارامی او استراحت د پاره زیار او زحمت باسي. کوم هغه اشخاص چې عشق لري کار او عمل کوي.
د شرافت او غیرت او میراني ژوند خوښوي. لټي او تنبلي د بی عشقه خلکو کار دی. په زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د عشق اور بدن په حرکت راولي او په سختو مشکلاتو او تکلیفونو کې همدا عشق د زړه ملهم کرځي.
د عشق په سر شاره فضا کې عاشقان اولوزي. په خپل عشقي حرکت کې چې کامیاب او بریالی شي، نو دنیا روښانه وي او تاریخي مفاخر حاصلوي. خلک د ده په تاریخ ویاړي او دده د حیات وقایع د نورو د پاره درس او عبرت وي. داسې اشخاص که په بعضی مواردو کې ناکامیږي خو بیا هم دحقیقي عشق خاوندان یو بل شاني لذت حس کوي او په ناکامي حالت کې هم وایی:
عاشقی را درد بدنامی خوش است – عاشقان را سوز ناکامی خوش است!
مقصد دا چې حقیقي عشق بنه دی. د شهوت د حرص په شمار کښې نه حسابیږي کوم هغه اشخاص او ځوانان چه د شهوت په مذموم صفت سره موصوف دي دا رنګ خلک دې زما پدې لیکنه کښې مطالعه او تعمق وکړي او پدی وسیله دې د خپل مرض علاج وکړي.

د ځوانانو د پاره:

بهیمي عشق او په شهوت کښې افراطه اکثره د ځوانی په مرحله کښې زیات پیښیږي نو ځکه غواړم چه لاندې د دې عنوان ځنې د ځوانانو د پاره څه د نصیحت په ډول ولیکم.
د پښتو متل دی « **د ځوانۍ یوه نیشه وي نه چه همیشه وي**» حقیقت دا دی چه سړی ته د وړکتوب ځنې نیولې تر مرګه پورې مختلف ادوار په مخه راځي او د ژوندانه په مد او جزر کښې کله صحیح او معقول حرکات د سړي ځنې صادریږي او کله غلط.
د حیات په ادوارو کښې د انسان ابتدائي حالت ته چه ګورو د زانګو او دخاپوړو قیصې او هغه وړې وړې سلګۍ چه اطفال ئې د مور په مفارقت کښې تیروي په یاد راوړو او د وړکتوب حالت ته ښه متوجه کیږو او بیا د وړوکي ضعیف او کم زوري نري، نحیف وجود ته ګورو کوم چه وړوکي په هغه حالت کښې هیڅ طاقت او قدرت نلري او دومره نه شي کولی چه د ځانه ځنې مچ قدرې وشړي او په دا سلسله کښې دوړوکي ژړا او ها للو، للو او نورې وړې غټې جملې، خیال او چورت ته راولو سړی په تعجب کښې اچوي او ناڅا په به ئې دا د خولې ځنې ووځي چه انسان لاڅه یو تماشا حیوان دی بیا کله چه د کورنۍ تربیې په اثر ورو ورو غتیږي او خپل ځان او مور او پلار پیژني دا وخت هغه نخرې، خطاګاني او نا پوهی چه د وړوکی هلک ځنې بروز او ظهور کوي په ریښتیا که د پلار او اقرباو مینه او محبت ئې حامي نه شي نو دا نشو ویلی چه یو وخت دې په وړوکي باندې داسې حالت راشي چه دې په خپل خیر او شر پوه او د علم او زده کړې په اثر دې نابغه او مقتدر شي.
هو واقعاً چه د پلار، مور او خپل او خپلوانو محبت او د انسانیت روزونکو اشخاصو د انسانیت عاطفې دا وکړه چه یو هلک ئې دیته اماده کړو چه د مکتب او د استاذ په تربیې سره ئې د جامعې د خدمت پاره تقدیم کړل د وړوکي د پاره دا په خیال کښې وه چه دا به یو وخت په درد و خوري، د مټ او عقل په زور به مشکلات حل کوي.
یو وخت به داسې راځي چه همدغه کم کوتې وړوکی نیا لګی به غټه ونه وګرځي او د سیوري لاندې به ئې د جامعې او د وطن لمر وهلي کسان راغونډیږي او د دوی شاو خوانه به ئې میوه حاصلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو ای هغو کسانو چه د ستاسو د تربيتي د پاره يو عالم ارزوګاني خلک لري نو ای د جامعې د باغ او بڼ ګلانو کوم چه د ستاسو تخم مليار صاحب د ستاسو د هستی او ځوانی د پاره کرلي وه، لړ فکر او تعقل وکړي او دا د ځواني نيشه او کيف کوم چه خدای پاک د ستاسو نصيب کړي او ښه رنګ سم قد د کار ماغزه د وجود قوت د ستاسو روزي شوی بيځايه مه مصرفوئ.

بياهم وايم چه فکر وکړئ او وچ او لامده سره مه يو ځای کوئ. د ځوانۍ دوره د کار او فعاليت دوره ده د افتخاراتو د کټلو وخت دی.

نو ای ځوانانو خپل قيمتي وخت بايد عبث نکړئ. د علم او د فن زدکړې دپاره دا د ځوانۍ عصراو زمانه غنيمت و ګڼئ او پام کوئ چه خطاوې و نه کړئ. خپل ځلانده تاريخ په بدبختۍ بدل نکړئ.

دا ځکه چه دا وينا ستاسو چه وائي « د ځوانۍ يوه نيشه وي نه چه هميشه وي.» مسؤليت نه پورته کوي.

خلک وائي چه هرشی چې خام وی پخيږي او سړی چه يو وار خام شي نو بيا نه پخيږي او د هميش د پاره خلک ورته چه خامو سترګو ګوري.

ای ځوانانو د ستاسو قوت د اباسين څپې وهي او د وجود وينه مو ډيره توده او ګرمه ده. د ستاسو د ظاهري حواسو قوت خو عقل او فکر د فعاليت ځنې غورځولای شي. نو دا چه تجربه مولږه ده او زور مو ډير دا لازموي چه زيات احتياط وکړئ او د حوصلې او ثبات ځنې کار واخلي خپله دقت وکړي او د بل پوه ورورځنې استشاره وغواړي او په کراتو مراتو سره بيا بيا تواريخ مطالعه کړي او هلته پکښې رنګارنګ وقائع اوقصې اوعبرت راوړونکي صحنې وګورې او د اخلاقو کتابونه، درسونه، مذهبي هدايات او ارشادات ياد کړي.

ځوانان دې دا په ياد ولري چه کار يوازې په بدني قوت نه اجرا کيږي فيل، او اوښ په حيواناتو کښې ډير غټ دی او د ځمري غوندې قوت نور سا کښې نه لري، لکن بيا هم ګوره چه دوی د عقل او فکر په لومه کښې بند دی، هيڅ حرکت ترې نشي کولی.

د هوا مرغان په هوائي فضا کښې الوزي او ډير په سرعت سره مزلونه قطعه کوي لکن سره د دې د صياد په عقلي قفس کښې د دانې او د اوبو له غمه زيړې سترګې هرې خواته اړوي نو معلوم شوه چه هر څه عقل کوي او عقل د سيندونو مخه نيسي او په الوتکه کښې د شرق او غرب د کلو کلو مزل په لږه موده کښې ښه په استراحت قطعه کو او د عقل او فکر په رڼا سره ډير پيچيده مسايل حل کيږي کوم هغه جوامع چه د عقل په اهميت او قدر پوه دي د هغوی په نزد عقلاء ښه ښکاري او په هر قيمت چه وي د خپل عقلاو وخت نه ضايع کوي او د عقل مخه نه نيسي او په دا عقيده لري چه د بې عقله دوست ځنې هوښيار ښه دی او د هوښيارانو په نزد دښمن کومه معنی نه لري او نه دا منلی شي چه د افکار و په بدلون کښې دې اختلافي مسايل لياره د حل هيڅ قبولـه نه کړي.

پوهان لکه د خپل ځان غوندې پوهان خوښوي او پوهان په ځان غوندوي او د هغوی خطاوې عفوه کوي او په پاک ضمير سره ترې کار اخلي .

پوهـان هغه دی کوم چه خلک د دوی پوهه ومني او په غياب کښې ورته خلک پوه وايي او دی وکړی شي چه د پوهې په قوت د پوهانو کارونه وکړي نوي ځوانان دې په دا پوه شي چه کبر او غرور او بې احترامي او منافقت او دوه رنګي او د خلکو غولول د دوی اهميت او منزلت کموي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او شرافت ئې داغي کوي دروغ او غدر او خيانت د دوی د اعتماد د پاره ښه رول نه شي لوبلوی.
ښه نوای ځما ګرانو ځوانانو او ای د جامعي او د وطن د کار او عمل ځلميو د ستا سو سره خو زمونږ يو عالم ارزوګاني دي او د ستاسو د ځوانۍ دوره خو زمونږ د اميد محصول وه نو تاسو چه داسي کوي چه بي د ځانه ځني نور هيڅ نهويني او يا په يو عالم غرور کښي ځان هم نه پيژني او خپل خور د لياقت په خروار حسابوي د ډير تأسف ځای دی زما په عقيده چه دا خوشي تظاهرات او بي ځايه پوچي ويناوې چه کومي بايد د دغو ويناو په عوض خپلو اظهاراتو ته د عمل جامه ورواغوندي تر څو په جامعه کښي د ځوانانو څخه دا هيله او اميد واري تقويه شي چې.
ای ځوانه د ځان د پاره د اخلاقو نمونه شه د کار او فعاليت ځوان د اعتماد او د انسانيت ځلميه ، د افتخار پانګه د اباؤ او اجدادو يادګاره د جا معی او د وطن رڼا د افغان د خاورې حافظه د پوهانو شاګرد او د ناپوهانو استاد او ليار ښوونکی شه او بس.

قناعت څه معنی لري؟

ټول عقلاء متفق دي چې د انسان د پاره يو د لوړو اوصافو ځني قناعت هم دی. د دې صفت د استحکام له امله له يوې خوا د قرآن پاک ارشادات او د احاديثو هدايت او د سالکينو او پوهان کوشش او له بلې خوا د قناعت غلطه تعبيرونه او د خلکو بيا د قناعت په پرده کښي ناوړه استفادې سړی ديته مجبوروي چه څه ناڅه د علمي قوت په رڼا محترمو لوستونکو ته د حقيقي قناعت معنی واضح کړي.
زما په عقيده چه په بعضي مسلمانانو کښي همدا د قناعت معنی نه پيژندل او له بلې خوا په قناعت سره خلک غولول يو د هغه اسبابو ځني دی چې د مسلمانانو د بير ته پاتې کيدو غټ علت شوی دی.
قناعت ديته نه وائي چه سړی به کار ونه کړي، زحمت به نه باسي، لاس په زنې به په کونج اوصومعه کښي ناست وي او د خلکو په شا به پيټی وي نور به ګټي او دی به ئې په خيانت سره خوري.
هو ديته قناعت نه وائي، ديته لټي او بيکاري وائي، ځکه چه قناعت د خيانت رنګ نلري. نو که سړی په خيانت باندې د قناعت پرده واچوي او خلکو ته په مکر او حيلې دا وښي چه فلاني خو قانع سړی دی، بايد چه د ده سره معاونت وشي او په دا وسيله ځان مستريح کوي دا قناعت نه دی بلکه غټ خيانت دی.
حضرت رسول اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائي چه د زحمت او تکليف د ځان او لاس ځني دې خوره.
قناعت داهم نه دی چه ته به زحمت باسي، تکليف به ګالې، ښه کار به کوې او د هر چانه به دې د عقل قوت او فعاليت ډير وي لکن د دې کبله چه ته بوټ پاکي نه خوښوې او مداحي در ته ښه نه ښکاري نو څومره چه ته د غټ اجر لايق ئې بل به په تا باندې هيڅ پروا نه کوي او داد هغه پروا نه کول به د ستا د پاره څه چه د جامعې د پاره هم مضر وي. نو په دا وخت کښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چه د خپل حق اظهار نشي کولی. دا قناعت نه دی دا جُبن او لټي ده. دا قناعت نه دی چه هرڅه به لرې لکن د بُخل او حرص له امله به ئې نه په خپله خورې او نه ئې بل ته ورکوې او په دې خوند اخلې او فخر به کوی چه دا زما ده او دومره څه لرم.
ما ډیر خلک لیدلي چه سره د غټې هستۍ د یو عاجز فقیر همت ځنې دی زار او قربان شي.
قناعت دیته وائي چه کار به کړې، زحمت به ګالې، په خپل لاس او د مټ په قوت به په حلالې او د جائزې لیارې څه د ژوندانه او حیات د پاره توښه پیدا کوې. نو که سره د زحمت ځنې پوره د حیات کفاف دې نه شو موندلی او یا د بل بډا په شائې مستریح نه وې نو به په خپل سوکړک او جوارې قناعت کوې او د بل مال ته به سترګې نه پټوې.
رحمن بابا وائي:

قناعت مې هسې خوند په خولې کښې کیښنود
چې وچ ټوک مې په دهن کښې انګبین شو

هو که سړی په روا او جائزو لیاری زحمت باسي لکن سره د زحمت نه څه په لاس ورنشي دلته نو د قناعت معنی هم داده چه په غلا ، قمار، رشوت، احتکار او په نورو نا جائزو لیارو به تشبث او لاس نه پوری کوې. قناعت هم دا دی چه همیش به د ځان اود خلکو د آرامی د پاره ګټه او کار کوې او په خپل مال او پیسو کښې به د عاجزانو او غریبانو د حقوق لحاظ هم ساتې.
هو هغه پوه او پوره قانع سړې دې چه سره د مال او پیسو ځنې د جامعې د خیر او فلاح لپاره کار کوي او په خپل مالي قوت سره اصلاحي مفاخر پیدا کړي. یعنی د مال لرونکي انسان د پاره د قناعت همدا مخکې نښه او علامه ده چه څه مال به په اصلاحي لیارو کښې صرفوي نه دا چه نور به هم پسې حرص او بې فائدې جمع کول کوي.

موږ به نشي هیڅ سړی بې قناعته - که ئې خونه وي په زرو په سیم ډکه

په زدکړې او تعلم تر قناعت ځنې معقول حرص ښه دی داو د قناعت حقیقی معنی چه د ښه کار او زحمت په اخر کښې به سړې ترې فائده اخلې او دبل دغولو لو د پاره به ئې نه استعمالوي او خپل اصلاحي حقوق به د قناعت په غلطی معنی بل ته نه پرېږدي او په علم کښې به چه څومره ئې دلاسه کیږی د خلکو د مفاد د پاره به نور هم زیات والی کوي.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مطالبو فهرست:

شماره	عنوان	صفحه
1	سریزه	
2	د بشر سعادت په څه کښې دی؟	
3	دقهراو غضب علاج	
4	د زړه سوړ والی	
5	غفلت	
6	د حیرا نوالی علاج	
7	زه باید څه وکړم	
8	د بسیطه جهل علاج	
9	د مرکب جهل علاج	
10	پیژندنه	
11	د سعادت معراج	
12	د دنیا مؤفقیت	
13	د ویرې علاج	
14	د مرګ د ویرې علاج	
15	عالي همت	
16	د شهوت د افراط او غلیان علاج	
17	د ځوانانو څه د پاره؟	
18	قناعت څه معنی لري؟	

دنجات اوکامیابي لیاره دعلم او فلسفې له پلوه !

دوکتورمحمد سعید « سعید افغانی »

کال :1354 هجری شمسی

دوهم چاپ

دحق د لارې کلتوري مرکزجرمني – د 1395 هجري شمسي کال

د حمل – ورى میاشت (۲۰۱۷ زیږدیزکال د اپریل میاشت)©

پته saidafghani@hotmail.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library